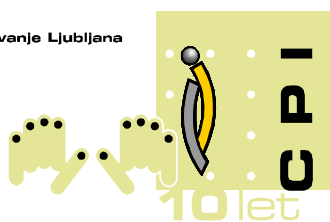

Center RS za poklicno izobraževanje Ljubljana
Ob železnici 16
1000 Ljubljana
Slovenija

tel.: 01/ 5864 200
faks: 01/ 5422 045
e-pošta: tajnistvo@cpi.si
<http://www.cpi.si>

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

EVROPSKI

SOCIALNI

.AD

.....

POROČILO O POTEKU POSKUSNEGA IZVAJANJA IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA AVTOSERVISER

Razvojni program za podporo implementaciji
Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega
strokovnega izobraževanja

PROJEKT
POSKUSNO UVAJANJE IZHODIŠČ V PILOTNIH ŠOLAH (P8)
UVAJANJE IN SPREMLJANJE NOVEGA IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA
AVTOSERVISER

PRI NASTAJANJU POROČILA SO SODELOVALI:

Urednici: Vida Vončina in Katja Jeznik

Lektorica: Vlasta Kunej

Delovna skupina za spremljanje:

- Vida Vončina, Center RS za poklicno izobraževanje (CPI), vodja delovne skupine
- mag. Slava Pevec Grm, CPI
- dr. Brane Slivar, Zavod RS za šolstvo (ZRSŠ)
- Darko Mali, CPI
- Tomaž Kranjc, ZRSŠ
- Marija Šibanc, CPI
- mag. Mojca Pušnik, ZRSŠ
- Katja Jeznik, CPI

Vodje delovnih skupin: Breda Zupanc, Bojan Lampret, Saša Grašič

Sodelavci CPI: dr. Klara Skubic Ermenc, mag. Metod Češarek, Danuša Škapin

Pri posameznih sklopih spremljave so (so)avtorji poročil in sodelavci spremljave:

1. Poročilo o sprejemanju in razumevanju elementov prenove pri učiteljih (priloga D): dr. Barbara Šteh in Janez Vogrinc
2. Racionalna evalvacija izvedbenih kurikulumov in načrtovanja projektnih dni v projektu Uvajanje in spremljanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser (priloga E): dr. Klara Skubic Ermenc
3. Skupno poročilo o spremljanju uvajanja ključnih kvalifikacij v programu Avtoserviser (za šolsko leto 2004/05) (priloga K): KK slovenščina mag. Milena Ivšek, KK tuji jezik mag. Liljana Kač in mag. Nives Kreuh, KK matematika Nada Marčič in mag. Cvetka Rojko, KK naravoslovje Anita Poberžnik in Fani Čeh, KK družboslovje Igor Lipovšek, Vojko Kunaver, Jožica Gramc, KK športna vzgoja Gorazd Sotošek

KAZALO

O POROČILU	4
1 CILJI IN UTEMELJITEV RAZVOJA POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA	5
1.1 Izhodišča kurikularnega načrtovanja	5
1.2 Operacionalizacija načel Izhodišč na ravni programa Avtoserviser	6
1.3 Operacionalizacija na ravni izvedbe	8
2 SKUPAJ UVAJAMO NOV PROGRAM	9
2.1 Poskusno izvajanje izobraževalnega programa Avtoserviser	9
2.2 Načrtovanje in organizacija uvajanja in spremljanja	11
3. SPREMLJAMO DOSEŽKE PROJEKTA	14
A KAKO SPREMLJAMO USPEŠNOST	14
B UGOTOVITVE	21
1. PODROČJE: Izvedbena organizacija na ravni šole	21
2. PODROČJE: Oblikovanje izvedbenega kurikula	23
3. PODROČJE: Timsko načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela in poučevanja	25
4. PODROČJE: Razumevanje novih konceptov znanja, učenja in poučevanja	25
5. PODROČJE: Uresničevanje ciljev ključnih kvalifikacij	28
6. PODROČJE: Uresničevanje ciljev strokovnega dela programa	31
7. PODROČJE: Razvoj novih metodično-didaktičnih pristopov	33
8. PODROČJE: Načini preverjanja in ocenjevanja	35
9. PODROČJE: Izvajanje praktičnega izobraževanja	36
10. PODROČJE: Usposabljanje izvajalcev programa	38
11. PODROČJE: Kadrovski, materialni in drugi pogoji za izvajanje programa	40
4. SKLEP IN OD TOD NAPREJ	42
5. VIRI	47
6. PRILOGE	48

O POROČILU

Pričujoče poročilo je prvo vmesno poročilo o poteku poskusnega izvajanja izobraževalnega programa Avtoserviser v projektu Poskusno uvajanje izhodišč v pilotnih šolah (P8), Uvajanje in spremljanje izobraževalnega programa Avtoserviser. Poročilo vsebinsko sledi načrtu uvajanja in spremljanja za obdobje od januarja 2004 do oktobra 2005, temu bosta sledila še vmesno poročilo oktobra 2006 in končno poročilo novembra 2007.

S prvim vmesnim poročilom želimo prikazati čim širšo sliko poteka in uspešnosti izvajanja projekta, ki bo na eni strani odgovarjala na sistemsko vprašanje o uspešnosti poteka poskusa v njegovi prvi fazi, na drugi strani pa bo odgovarjala praktikom, ki so sredi procesa uvajanja ali pa se na to še pripravljajo v drugih prenovljenih programih. Zato bomo podatke, ki smo jih zbrali, vpeljali z opisom širšega konteksta uvajanja sprememb v poklicnem izobraževanju ter konceptualnih rešitev, ki so nastajale v procesu poskusnega izvajanja. Pri tem želimo biti čim jedrnatejši in jasnejši. Po tem načelu so oblikovana naslednja poglavja, podrobna poročila o posameznih področjih spremljanja pa so zbrana v poglavju Dodatki. To poglavje je nabor vseh poročil, zbirnikov, informacij in metodoloških podlag, ki so jih prejele pilotne šole.

Poročilo sestavljajo naslednja poglavja:

- 1. Cilji in utemeljitev razvoja poklicnega izobraževanja** – Odgovarjamo na vprašanje, zakaj je prenova potrebna, kateri so njeni cilji, konceptualni gradniki in načela;
- 2. Skupaj uvajamo nov program** – Opisujemo značilnosti projekta, njegovo temeljno logiko, organizacijo in načela uvajanja programa;
- 3. Sledimo dosežkom projekta** – Osrednje poglavje, v katerem poročamo, kako smo spremljali potek poskusa ter ugotovitve ob koncu prvega leta. Poglavje je razdeljeno na dve podpoglavji:
A Kako spremljamo uspešnost,
B Ugotovitve – Ugotovitve so vsebinsko razvrščene po področjih spremljanja iz temeljnega načrta projekta;
- 4. Sklep in od tod naprej** – Sklepne ugotovitve ter predlogi za razvoj projekta v prihodnje;
- 5. Priloge** – Nabor podrobnejših poročil po posameznih sklopih spremljanja.

1 CILJI IN UTEMELJITEV RAZVOJA POKLICNEGA IZOBRAŽEVANJA

1.1 Izhodišča kurikularnega načrtovanja

Kontekst poklicnega izobraževanja v Evropi in Sloveniji zaznamujejo hitre gospodarske, tehnološke in socialne spremembe, uporaba informacijske tehnologije v poklicnem, osebnem in družbenem življenju, nove oblike organizacije, ekonomska in kulturna globalizacija na eni strani in multikulturnost na drugi strani, okoljevarstveni izzivi in izzivi sonaravnega razvoja, razvoj inovacij kot glavna strateška prednost pri tekmovanju na globalnem trgu in vseživljenjsko učenje kot sinonim za zaposlenost. Prenovljena in dopolnjena Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja (2001) (v nadaljevanju Izhodišča) v strateških usmeritvah iščejo odgovore in nove paradigme na prej predstavljene družbene okoliščine in potrebo poklicnega in strokovnega izobraževanja, da se hitro odzove na nove potrebe. Ključno je sporočilo, da so bile rešitve, ki so bile razvite po letu 1996, ustrezne za prehodno obdobje, vendar niso več dovolj v času, ko je Slovenija postala polnopravna članica Evropske unije in je sprejetje filozofije vseživljenjskega učenja, razvite poklicne in ključne kompetence za uspešno prevzemanje vlog v osebnem in družbenem življenju edini dogovor na hitre tehnološke in gospodarske razmere v obdobju globalizacije. Vse to je zahtevalo ponoven premislek o temeljnih usmeritvah nadaljnjega razvoja poklicnega in strokovnega izobraževanja. Pri tem je tudi treba upoštevati temeljne evropske dokumente, predvsem skupne evropske cilje na področju sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropi¹, Københavnsko deklaracijo² in Maastrichstski komunike³.

¹ Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja (2001:10-15)

² Detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe, Svet Evropske unije, 20.februar, 2002) izpostavlja tri strateške cilje:

- Izboljšati je treba kakovost in učinkovitost sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropski uniji;
- vsem državljanom je treba omogočiti dostop do izobraževanja in usposabljanja;
- izobraževanje in usposabljanje je treba odpreti v družbo in širše okolje.

³ Copenhagen Declaration je novembra 2002 v Kopenhavnu podpisalo 31 ministrov, pristojnih za poklicno izobraževanje in usposabljanje. Izpostavili so naslednje strateške cilje poklicnega in strokovnega izobraževanja v Evropi:

- transparentnost, primerljivost in prenosljivost poklicnih kvalifikacij in kompetenc,
- krepitev evropske dimenzije v poklicnem in strokovnem izobraževanju,
- razvoj kreditnega sistema v poklicnem in strokovnem izobraževanju,
- zagotavljanje kakovosti,
- razvoj kvalifikacij v posameznih panogah,
- krepitev svetovanja in vodenja,
- priznavanje neformalno pridobljenega znanja, spretnosti in kompetenc,
- izboljšanje kompetenc vseh izobraževalcev v poklicnem in strokovnem izobraževanju

Pri pripravi prvega programa Avtoserviser so sestavljavci sledili temeljnih usmeritvam in ciljem priprave izobraževalnih programov, ki jih izpostavljajo Izhodišča (str. 6–15).

Ti cilji so:

- **povezovanje splošnega, strokovnega in praktičnega znanja v koherentno in problemsko strukturiranem izobraževalnem programu, katalogih znanja, izpitnih katalogih. Cilj je doseči večjo notranjsko vsebinsko povezanost in prepletenost znanja ter razvoj poklicnih in ključnih kompetenc, ki vodijo do celostne usposobljenosti za poklic, sodelovanje v družbi, osebni razvoj in nadaljnje izobraževanje;**
- **uravnotežiti učnociljno in problemsko načrtovanje ter učnovsebinsko načrtovanje pri pripravi katalogov znanja in izpeljavi učnega procesa;**
- **pripraviti modulsko zgrajen in prožen izobraževalni program;**
- **odpiranje kurikula in vpliv lokalnih partnerjev za uresničevanje lokalnih potreb in interesov;**
- **določiti enoten izobrazbeni standard za šolsko in dualno obliko izobraževanja;**
- **doseči večjo programsko prožnost in avtonomijo šol s pripravo okvirnega izobraževalnega programa na nacionalni ravni in prenosom dela odločitev pri oblikovanju kurikula na šolsko raven (predmetnik z razporeditvijo ur, odprti kurikul, izvedbeni modeli);**
- **spodbuditi šole, da bodo razvile nove metodično-didaktične rešitve, večjo individualizacijo pouka in okrepile timsko delo vseh vključenih učiteljev.**

1.2 Operacionalizacija načel Izhodišč na ravni programa Avtoserviser

Zastavljeni cilj povezovanja splošnega, strokovnega in praktičnega znanja v koherentno in problemsko strukturiranem izobraževalnem programu je v programu Avtoserviser uresničen si konceptom kompetenc (poklicnih in ključnih, ki jih razvijamo s ključnimi kvalifikacijami). V izobraževalni program so vgrajeni nacionalni standardi ključnih kvalifikacij za slovenščino, matematiko, tuji jezik in šport kot samostojne programske enote (t. i. predmeti ključnih kvalifikacij) v najmanj minimalnem standardu, kot ga določajo Izhodišča. Povezovanje vsebin omenjenih predmetov s strokovnimi vsebinami in praktičnim usposabljanjem prepuščamo šoli s skupnim timskim načrtovanjem pouka vseh učiteljev, ki poučujejo v programu (programski učiteljski zbor).

Uresničevanje ciljev nacionalnega standarda ključnih kvalifikacij s področja naravoslovja, družboslovja in umetnosti, ki jih ni mogoče povezati s cilji strokovnega izobraževanja, se izvaja v samostojnih programskih enotah v delu A-predmetnika.

Cilji drugih ključnih kvalifikacij t. i. Integriranih ključnih kvalifikacijah (IKK) so včlenjeni v strokovne vsebinske sklope (SVS) ter predmete ključnih kvalifikacij ali pa se kot način in metoda dela uresničujejo v celotnem programu, mogoče pa jih je razviti tudi v okviru interesnih dejavnosti ali odprtega kurikula. IKK v programu Avtoserviser so Učiti se učiti, Socialne veščine, Razvoj sporazumevalne zmožnosti (ustne komunikacije in bralne pismenosti), Podjetništvo, Varstvo in zdravje pri delu, Informacijsko-komunikacijska pismenost in Graditev kariere.

Najmanjša programska enota za doseganje poklicnih kompetenc je vsebinski sklop. V okviru vsebinskih sklopov povezujemo praktično izobraževanje, strokovno teorijo in ključne kvalifikacije, ki jih načrtujemo izhajajoč iz delovnih in poslovnih procesov ter potreb strank. Pri tem upoštevamo vse pomembne elemente, ki določajo področje avtoservisne dejavnosti: tehnološki, ekonomski, okoljevarstveni in zdravstveni. Vsebinski sklopi vključujejo cilje informiranja, načrtovanja, odločanja, izvedbe in kontrole. Posebna pozornost je posvečena »teoretizaciji« praktičnega izobraževanja, s ciljem doseči ustrezno razmerje med teoretičnim in praktičnim vidikom usposobljenosti.

Katalogi znanja v programu Avtoserviser so bili načrtovani učinkovito in učinkovsebinsko. V ciljih so zapisana znanja, spretnosti in kompetence, ki se kot učni dosežki preverijo z uresničitvijo cilja v sklopu in ob koncu izobraževanja; v drugem stolpcu so opredeljeni cilji nacionalnih ključnih kvalifikacij, ki jih uresničujemo povezano; socializacijski cilji so izpostavljeni v usmerjevalnih ciljih predmeta in se kot rdeča nit uresničujejo v celotnem programu.

Nov izobraževalni program zahteva načrtovanje **izvedbenega kurikula** na šoli. Pri pripravi izvedbenega kurikula učitelji skupaj načrtujejo letne dejavnosti, vsebine za uresničitev ciljev in načrtujejo medsebojno usklajeno izvajanje, določijo način preverjanja in ocenjevanja doseženih ciljev. V izvedbenem kurikulu šola opiše tudi metodično-didaktične modele, s katerimi razvija aktiven, na dijaka osredinjen in problemsko naravnani pouk.

V izobraževalnem programu Avtoserviser je 606 ur namenjenih **odprtemu kurikulu, ki pomeni** uresničevanje ciljev na regionalni in lokalni ravni. Šola je v sodelovanju s socialnimi partnerji in gospodarskimi združenji definirala cilje tega dela kurikula, v katerem dijaki

razvijajo praktične spretnosti, poglobljajo in širijo znanje strokovne teorije in razvijajo ključne kompetence.

Pomemben del uresničevanja novega izobraževalnega programa Avtoserviser je Praktično izobraževanje v delovnem procesu. To omogoča doseganje ciljev, ki jih šola ne more uresničiti sama v celoti, zlasti poklicne socializacije in razvoja osebnostnih potencialov ter nekaterih poklicnih kompetenc, pomembnih za kakovost dela in uspešen razvoj poklicne kariere. Nosilci tega dela izobraževanja so podjetje in šola, ki skupaj s šolsko delavnico – medpodjetniškim središčem izvajajo izobraževalni program. Program srednjega poklicnega izobraževanja je enakovreden ne glede na dualno ali šolsko organizacijo izobraževanja. Za dualno obliko se šteje izvedba izobraževanja na podlagi individualne učne pogodbe med delodajalcem, vajencem in njegovimi starši oz. zakonitimi zastopniki, za šolsko pa izvedba izobraževanja na podlagi pogodbe, ki jo šola sklene z delodajalci za dijake, ki niso sklenili individualnih učnih pogodb. Pri tem so pravice in obveznosti pogodbenih partnerjev v obeh primerih enake.

1.3 Operacionalizacija na ravni izvedbe

V procesu uvajanja novega programa sta Center RS za poklicno izobraževanje (v nadaljevanju CPI) in Zavod RS za šolstvo (v nadaljevanju ZRSŠ) pomagala šolam z aktivnostmi, ki so opisane v projektu Uvajanje in spremljanje izobraževalnega programa Avtoserviser.

V podporo šolam je nastala vrsta dokumentov:

- Opomnik I za šolske projektne time pri pripravi in uvajanju programa Avtoserviser (priloga A), v katerem je opisanih 11 ključnih aktivnosti, ki jih mora izvesti šola pred uvedbo novega programa. Pri vsaki aktivnosti je na kratko opredeljen njen namen in cilj, področja, na katera se nanaša, ter kaj potrebujemo za izvedbo. Opombe za vodjo usmerjajo na gradiva, ki pomagajo pri načrtovanju aktivnosti (zakoni, normativni akti, druga strokovna ali metodološka gradiva);
- Predlog opisa izvedbenega kurikula s strukturnimi elementi (priloga B);
- Smernice za oblikovanje izvedbenega kurikula za srednje poklicne šole (priloga C);
- Racionalna evalvacija izvedbenih kurikulumov in načrtovanja projektnih dni v projektu »Uvajanje in spremljanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser« in nekaj predlogov za izboljšavo (priloga E);
- Navodila za preverjanje in ocenjevanje znanja v programu Avtoserviser (priloga L);

- Pravilnik o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja (priloga F);
- model Individualiziran učni načrt (priloga N);
- Nabor poklicnih kompetenc kot pomoč delodajalcem za preverjanje znanja pri izvedbi PIDP za 1. letnik.;
- koncept za projektno delo in projektne tedne (priloga M);
- gradiva iz usposabljanja učiteljev z naslednjimi moduli: Načrtovanje izvedbenega kurikula, Integracija ključnih kompetenc, Timsko delo, Povezava s svetom dela, Spodbujanje učenja in ustvarjanje spodbudnega učnega okolja, Portfolio kot podpora učnemu procesu, Svetovalno delo učitelja in delo z dijaki s posebnimi potrebami, Vodenje in nova vloga ravnatelja;
- model učne mape.

2 SKUPAJ UVAJAMO NOV PROGRAM

Uvajanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser poteka kot projekt *Poskusno uvajanje izhodišč v pilotnih šolah (P8), Uvajanje in spremljanje izobraževalnega programa Avtoserviser*, ki je del Razvojnega programa za podporo implementaciji Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega strokovnega izobraževanja. Temeljni namen projekta je v praksi uresničiti novosti, ki jih predvidevajo Izhodišča, kot je opisano zgoraj. Projekt se s *Sklepom o poskusnem izvajanju izobraževalnega programa Avtoserviser* (Ur. l. RS, št. 72/04) izvaja kot poskus, kar prispeva k zmanjšanju tveganja pri uvajanju novosti na nacionalni (sistemski) ravni.

2.1 Poskusno izvajanje izobraževalnega programa Avtoserviser

Poskusno izvajanje izobraževalnega programa je potrebno, kadar posodabljam vzgojno-izobraževalno delo, uvajamo nove dele izobraževalnih programov in druge organizacijske novosti. Poskus naj bi se uvedel pred sprejetjem novosti na nacionalni ravni, minister pa določi tako način in nosilce uvajanja kot način spremljanja in evalvacije (ZOFVI, Ur. l. RS, št. 55/03). Skladno s Pravilnikom o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela (Ur. l. RS, št. 13/2003) posodabljanje sestavljajo postopki uvajanja, spremljanja in evalvacije novih programov in drugih novosti. Gre za postopek sistematične in načrtne priprave pogojev za njihovo optimalno izvajanje.

Poskusno izvajanje izobraževalnega programa vodi projektna skupina, ki ji predseduje dr. Ivan Svetlik. Drugi člani so zastopniki ZRSŠ (dr. Branko Slivar), CPI (mag. Slava Pevec Grm), Gospodarske zbornice Slovenija (GZS) (Irena Kuntarič), Obrtne zbornice Slovenije (OZS) (mag. Janja Meglič) in Šolskega centra Ptuj (Branko Kumer). Pri delu projektne skupine sodelujejo tudi ravnatelji pilotnih šol in strokovni delavci ministrstva. Projektna skupina za izvajanje poskusa ima nalogo, da koordinira in usmerja izvajanje projekta, sprejme načrt uvajanja, obravnava načrt spremljanja in poda predloge za izboljšavo, potrdi načrt usposabljanja šolskih timov, potrjuje izvedbene kurikule šol, koordinira in usmerja delo delovnih skupin, pripravi strategijo diseminacije, ugotavlja dosežke v projektu prek vmesnih poročil, z dosežki projekta seznanja operativno skupino Razvojnega programa za podporo implementaciji, pripravi letno vmesno in končno poročilo o izvajanju projekta ter druge naloge.

Hkrati s poskusnim izvajanjem izobraževalnega programa Avtoserviser pa na pilotnih šolah poteka tudi podporni projekt Modernizacije financiranja poklicnega in strokovnega izobraževanja (MOFAS), ki je eden izmed projektov (P9) v Razvojnem programu za podporo implementaciji Izhodišč.

Program Avtoserviser se skladno s sklepom ministra izvaja na štirih šolah:

- **Šolski center Ptuj, Poklicna in tehniška strojna šola, Volkmerjeva cesta 19, Ptuj;**
- **Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška strojna šola, Trg mladosti 3, Velenje;**
- **Tehniški šolski center Nova Gorica, Srednja strojna in prometna šola, Cankarjeva 10, Nova Gorica;**
- **Srednja poklicna in strokovna šola Bežigrad, Ptujška 6, Ljubljana.**

V poskus je vključeno okoli 70 učiteljev in strokovnih delavcev šol, ki jim v projektu pripadajo naslednje pravice in obveznosti. Učitelji imajo pravico do spopolnjevanja in usposabljanja v skladu z načrtom delovne skupine za usposabljanje, vrednotenja opravljenega strokovnega dela v skladu s Pravilnikom o napredovanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanje v nazive (Ur. l. RS, št. 54/2002) in pravico do dodatnega vrednotenja opravljenega dela. Njihove obveznosti so udeležba in dejavno sodelovanje na seminarjih usposabljanja v skladu z načrtom, ki ga pripravi delovna skupina za usposabljanje, priprava odprtega in izvedbenega kurikula in sodelovanje pri diseminaciji.

Namen poskusa je preveriti in ovrednotiti ustreznost posameznih rešitev. Implementacija predlaganih novosti in rešitev se, glede na zgornja določila pravilnika in glede na sklep

ministrstva, neprenehoma spremlja in evalvira, rešitve iz prakse pa bodo pomoč pri sprejemanju sistemskih ukrepov. Spremljanje pri tem pomeni postopek sistematičnega zbiranja informacij o uresničevanju novosti z namenom sprotnega reševanja vprašanj neposredno v pedagoški praksi. Poskus v okviru svojih pristojnosti spremljata Center RS za poklicno izobraževanje in Zavod RS za šolstvo.

2.2 Načrtovanje in organizacija uvajanja in spremljanja

Osnovni načrt uvajanja obsega tri faze:

- priprave na uvajanje (januar – avgust 2004),
- uvajanje prvega letnika (šolsko leto 2004/05),
- nadaljevanje uvajanja (šolsko leto 2005/06 in 2006/07).

Maja 2004 je že bilo pripravljeno poročilo o pripravi na začetek uvajanja⁴. Obdobje priprave na uvajanje (januar – avgust 2004) je bilo namenjeno:

1. **na ravni šole** (oblikovanju in usposabljanju programskih učiteljskih zborov na šoli; oblikovanju izvedbenega kurikula (vključujoč odprti kurikul); izdelavi modela organizacije izvedbe pouka in pripravi učnih gradiv ipd.);
2. **na ravni sodelovanja s socialnimi partnerji** (oblikovanju lokalnih koalicij; oblikovanju priporočil in navodil za izvajanje praktičnega izobraževanja v delovnem procesu ipd.).

Uvajanje prvega šolskega leta (2004/05) je vključevalo:

- svetovanje ravnateljem;
- svetovanje programskim učiteljskim zborom;
- usposabljanje programskih učiteljskih zborov ;
- pripravo učnih gradiv in drugih didaktičnih sredstev;
- srečanje z delodajalci, regionalnimi razvojnimi agencijami (RRA), seznanitev s potekom projekta in refleksiji;
- diseminacijo izkušenj na druge šole in širše okolje;
- pripravo letnega poročila o uvajanju in spremljanju.

⁴ Poročilo o projektu Poskusno uvajanje izhodišč v pilotnih šolah (P8), Uvajanje in spremljanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser. (November 2004)

V nadaljevanju projekta za leto 2006–2007 je predvideno nadaljevanje vseh nalog iz prvega leta ter vzpostavitev interaktivne internetne strani za udeležence v prenovi.

Proces uvajanja in izvajanja izobraževalnega programa Avtoserviser je zastavljen izrazito partnersko in sodelovalno. Zaradi kompleksnosti projekta je delo organizirano v delovnih skupinah s podprojekti, ki jih je skladno s sklepom o izvajanju poskusa imenovala projektna skupina. Delovne skupine so sestavljene iz članov partnerskih skupin, zastopnikov javnih zavodov, ravnateljev, učiteljev, strokovnih delavcev na šolah oz. ministrstvu, lokalnih oz. regionalnih interesov in socialnih partnerjev. Delovne skupine vodijo in pripravljajo rešitve za posamezne sklope aktivnosti. Delovne skupine, njihove naloge in cilji so podani v naslednji preglednici.

Delovna skupina za:	Temeljni cilji in naloge posameznih delovnih skupin:
Izvedbeni kurikulum in načrtovanje	<ul style="list-style-type: none"> • razviti novo metodologijo in koncepte priprave izvedbenega kurikula na podlagi vsebinskih sklopov in strokovnih kompetenc, • vključiti nove pedagoško-didaktične metode v izobraževalni program, • zagotoviti povezanost med industrijo in izobraževalnim procesom ter zagotoviti stalen vpliv na kurikulum, • zagotoviti logično in vsebinsko zaokroženost delov izvedbenega kurikula, • zagotoviti vključitev sistemov za zagotavljanje kakovosti procesa izobraževanja, • na podlagi rezultatov spremljanja omogočiti sprotne korekcije strukture izvedbenega kurikula in posameznih učnih enot, • pomoč šolam in učiteljem pri izvedbi izobraževalnega programa, priprava predlogov za nove načine preverjanja in ocenjevanja znanja, • priprava odprtega kurikula v sodelovanju s skupino za praktično izobraževanje;
Preverjanje in ocenjevanje znanja	<ul style="list-style-type: none"> • pripraviti model in uvesti preverjanje znanja in spretnosti pri vseh ključnih kvalifikacijah ter strokovnih vsebinskih sklopih, • ocenjevanje splošnih ključnih kvalifikacij, • priprava modela in instrumentarija za vrednotenje integriranih ključnih kvalifikacij, • ocenjevanje strokovnih vsebinskih sklopov, • vključiti aktivnosti za preprečevanje osipa, • priprava minimalnih standardov za ocenjevanje v programu Avtoserviser, • priprava modela ocenjevanja zaključnega izpita, • sodelovanje pri pripravi podzakonskih aktov (Pravilnik o zaključnih izpiti, Pravilnik o dokumentaciji ...), • pripraviti predloge za usposabljanje;
Praktično izobraževanje	<ul style="list-style-type: none"> • primerljivost in transparentnost poklicnih kvalifikacij in kompetenc, • povezanost znanja (ključnih in poklicnih kompetenc), • zagotoviti pomoč izvajalcem pri izvedbi izobraževalnega programa, • vključiti sisteme za zagotavljanje kakovosti, • odpiranje nacionalnega kurikula za potrebe gospodarstva in obrti na lokalni in regionalni ravni, • vključiti novo kulturo preverjanja in ocenjevanja znanja, • modularizacija programov;
Usposabljanje učiteljev	<ul style="list-style-type: none"> • razviti nove programe nadaljnega izobraževanja in usposabljanja učiteljev, • razviti nove kompetence pri učiteljih (timsko načrtovanje, timsko poučevanje, timsko preverjanje in ocenjevanje, timska priprava gradiv idr.),

	<ul style="list-style-type: none"> • razviti in izvajati model izobraževanja učiteljev, ki bo maksimalno upošteval in medsebojno povezoval možne načine uresničevanja ciljev izobraževalnega programa Avtoserviser v praksi ter ugotovitev drugih podprojektov (podprojekta izvedbeni kurikulum, podprojekta preverjanje in ocenjevanje, podprojekta praktično izobraževanje v neposrednem delovnem procesu in podprojekta spremljava) z izobraževalnimi potrebami učiteljev na tem področju, • dopolnjevati model izobraževanja v skladu z izobraževalnimi potrebami, ki jih bomo ugotavljali v sodelovanju s skupino za spremljavo in drugimi delovnimi skupinami, • usposobiti multiplikatorje;
Spremljane in vrednotenje	<ul style="list-style-type: none"> • priprava temeljnega načrta spremljanja, • priprava podrobnih načrtov spremljanja sklopov, • spremljanje v skladu z načrtom spremljanja; sprotno, formativno ugotavljanje in analiza razmer, v katerih se program Avtoserviser uvaja, • odkrivanje močnih in šibkih točk vseh ravni kurikula (nameravani, izvedbeni, doseženi), • sprotne (krajša) poročila formativne narave z ugotovitvami spremljanja posameznih sklopov, • vmesna poročila in končno poročilo o spremljanju z ugotovitvami, s predlogi sprotne spremembe (za strokovna sveta in ministra) in pobude za dodatno usposabljanje izvajalcev, • svetovanje in strokovno pomoč pri reševanju konkretnih vprašanj, ki se pojavljajo v zvezi z uvajanjem programa, • priprava predlogov učinkovitih rešitev pri odpravljanju šibkih točk kurikula.

3. SPREMLJAMO DOSEŽKE PROJEKTA

A KAKO SPREMLJAMO USPEŠNOST

Spremljanje novega programa Avtoserviser poteka v skladu s Pravilnikom o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela (Ur. l. RS, št. 13/2003), ki določa smernice za načrtovanje spremljanja, postopke in nosilce, pristojne za posodabljanje vzgojno-izobraževalnega dela. Pravilnik opredeli proces spremljanja novih programov kot **»postopek sistematičnega zbiranja informacij o njihovem uresničevanju z namenom sprotnega reševanja vprašanj neposredno v pedagoški praksi«** (2. člen).

Temeljni namen spremljanja je pridobivati podatke o poteku izvajanja sprememb, zato da bi že v fazi izvajanja prepoznali morebitne pomanjkljivosti in jih ustrezno popravili. Spremljava načrtovalcem in izvajalcem omogoča tudi oporo za premislek pri razvoju ustreznih rešitev in refleksiji dobrih praks.

Spremljanje izvajanja izobraževalnega programa Avtoserviser načrtujemo kot proces sprotnega, sistematičnega in čim bolj objektivnega zbiranja podatkov o tem, kako se nove kurikularne oz. programske rešitve uresničujejo v neposredni pedagoški praksi. Skozi analizo in interpretacijo identificiramo, kakšni so učinki in učinkovitost izvajanja programa, odkrivamo vzroke za ugotovljeno stanje, jih kritično presojava, pojasnujemo razmere in pogoje, ki vplivajo na ugotovljeno stanje, ter iščemo in predlagamo ukrepe za izboljšanje stanja. Proces spremljanja je tako tudi podlaga za svetovanje in podporo neposrednim izvajalcem z namenom, da jim pomagamo reševati težave, ki se pojavljajo, razplesti kritične točke, na katere opozarjajo, in s tem prispevati k boljši kakovosti sistema vzgoje in izobraževanja.

Načrt spremljanja novega izobraževalnega programa Avtoserviser je nastal na podlagi projekta Poskusno uvajanje izhodišč v pilotnih šolah z uvajanjem in spremljanjem izobraževalnega programa Avtoserviser, ki določa Centru RS za poklicno izobraževanje in Zavodu RS za šolstvo pri spremljanju naslednje naloge:

- omogoča svetovanje in strokovno pomoč pri reševanju konkretnih vprašanj, ki se pojavljajo v zvezi z uvajanjem;
- izvaja spremljanje v skladu z načrtom spremljanja;

- pripravi vmesna poročila o spremljanju z ugotovitvami najpozneje v novembru za preteklo šolsko leto in končno poročilo o spremljanju najpozneje v novembru 2007, ki jih posreduje svetu za evalvacijo, strokovnemu svetu za poklicno in strokovno izobraževanje, strokovnemu svetu za splošno izobraževanje in ministrstvu za šolstvo, in šport;
- v poročilih oblikuje predloge sprotnih sprememb (za strokovna sveta in ministra) in pobude za dodatno usposabljanje izvajalcev.

V skladu s projektom v poskusnem izvajanju izobraževalnega programa Avtoserviser spremljamo naslednja področja:

- 1. Izvedbena organizacija na ravni šole,**
- 2. Oblikovanje izvedbenega kurikula,**
- 3. Timsko načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela in poučevanje,**
- 4. Razumevanje novih konceptov znanja, učenja in poučevanja,**
- 5. Uresničevanje ciljev ključnih kvalifikacij,**
- 6. Uresničevanje ciljev strokovnega dela programa,**
- 7. Razvoj novih didaktičnih pristopov,**
- 8. Načini preverjanja in ocenjevanja znanja,**
- 9. Izvajanje praktičnega izobraževanja v delovnem procesu,**
- 10. Usposabljanje izvajalcev programa,**
- 11. Kadrovski, materialni in drugi pogoji za izvajanje programa.**

Področja smo podrobneje opredelili s kazalniki, na podlagi katerih smo načrtovali posamezne sklope spremljave v šolskem letu 2004/05. V naslednji preglednici so informacije, kako smo izvedli spremljavo po sklopih, katere kazalnike smo zajeli, osnovna metodologija spremljanja in terminski načrt.

V preglednici je zajet načrt spremljanja po posameznih sklopih spremljave za šolsko leto 2004/05. Opredeljujejo ga naslednje kategorije:

Št.	SKLOPI SPREMLJAVE IN METODOLOGIJA	PODROČJA SPREMLJAVE	ZAJETI KAZALNIKI	VIR/ UDELEŽENCI	TERMIN IZVEDBE	FAZE IZVAJANJA	PRILOGE
1.	1. anketni vprašalnik za učitelje po vsakem usposabljanju	Usposabljanje izvajalcev programa	- uspešnost dodatnega usposabljanja učiteljev - ocena organizacije usposabljanja	učitelji	od 2. 4. do 31. 12. 2004	- priprava vprašalnikov - izpolnjevanje po koncu posameznega usposabljanja - analiza podatkov	
2.	Polstrukturirani intervju z ravnatelji	Oblikovanje izvedbenega kurikula Timsko načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela in poučevanja Izvedbena organizacija na ravni šole Kadrovski, materialni in drugi pogoji za izvajanje programa	- ocena nacionalnega kurikula - metodologija odprtega kurikula - ocena timskega načrtovanja in poučevanja - socialna klima timov in šole - organizacije spremembe na ravni šole - spremembe v kulturi/načinu vodenja - potrebe po strokovni podpori - zagotavljanje materialnih pogojev - značilnosti kadra na šoli	ravnatelji	izvedba med 17. 11. in 9. 12. 2004	- osnutek opomnika - izvedba intervjujev - transkripcija - analiza in interpretacija	PRILOGA Č
3.	Vprašalnik o sprejemanju in razumevanju elementov preнове pri učiteljih	Razumevanje novih konceptov znanja, učenja, poučevanja Usposabljanje izvajalcev programa Timsko načrtovanje in poučevanje Razvoj novih didaktičnih pristopov Oblikovanje izvedbenega kurikula Izvedbena organizacija na ravni šole	- spremljanje paradigatskega premika v razumevanju poučevanja - ugotavljanje izobraževalnih potreb učiteljev - identifikacija kritičnih točk timskega načrtovanja in poučevanja - orientacija na aktivno vlogo dijaka - predstave učiteljev o dijakih - pestrost oblik in metod dela - identifikacija prednosti in slabosti - obremenjenost učiteljev - potrebe po strokovni podpori pri uvajanju programa	učitelji	- preliminarna izvedba 17. 11. 2004 - izvedba 3. 1. do 27. 1. 2005 - obdelava podatkov in interpretacija	- priprava vprašalnika - pilotska izvedba - postavitev v elektronski obliki - izvedba vprašalnika - obdelava podatkov interpretacija vprašalnika - sodelovanje s dr. Barbaro Šteh in Janezom Vogrincem	PRILOGA D

4.	Vprašalnik o preverjanju in ocenjevanju	Načini preverjanja in ocenjevanja	<ul style="list-style-type: none"> - identifikacija raznolikih oblik preverjanja in ocenjevanja - prisotnost avtentičnih oblik - ločevanje preverjanja in ocenjevanja - ocenjevanje projektnega tedna - timsko ocenjevanje 	učitelji	- izvedba november 2004	<ul style="list-style-type: none"> - priprava vprašalnika - izvedba - analiza pridobljenih odgovorov 	
5.	Anketni vprašalnik za učitelje o učnih gradivih	Kadrovski, materialni in drugi pogoji za izvajanje programa	<ul style="list-style-type: none"> - učna gradiva - pokritost in ocena uporabnosti potrjenih učnih gradiv - identifikacija uporabe drugih učnih gradiv (interna in avtentična gradiva) in ocena uporabnosti le-teh - ugotavljanje potreb po novih učnih gradivih - mnenja učiteljev o prednosti oblikovanja učnih gradiv v obliki učne mape 	učitelji	izvedba med 14. 3. in 25. 3. 2005	<ul style="list-style-type: none"> - priprava vprašalnika - postavitve vprašalnika v elektronsko obliko - obdelava podatkov interpretacija 	PRILOGA H
6.	Racionalna evalvacija dokumentov	<p>Kurikularno načrtovanje</p> <p>Razvoj novih metodično-didaktičnih pristopov</p>	<ul style="list-style-type: none"> - metodologija priprave izvedbenega kurikula - uporabnost nacionalnega kurikula za pripravo izvedbenega kurikula - logična in vsebinska zaokroženost delov izvedbenega kurikula - usklajenost učno ciljnega in učnosnovnega načrtovanja - ustreznost izvedbenega kurikula za doseganje ciljev ključnih kvalifikacij in poklicnih kompetenc - vključevanje ciljev procesnih ključnih kvalifikacij in »predmetnih« ključnih kvalifikacij - značilnosti načrtovanja projektnih tednov 	<p>izvedbeni kurikuli</p> <p>načrtovanje projektnih tednov in opazovanje in gradiva izpeljave projektnih tednov</p>	opravljena do 6.6. 2005	<ul style="list-style-type: none"> - poročilo opravljene racionalne evalvacije - izvaja dr. Klara Skubic Ermenc 	PRILOGA E
7.	2. anketni vprašalnik za učitelje po vsakem usposabljanju	Usposabljanje izvajalcev programa	<ul style="list-style-type: none"> - vsebina in izpeljava usposabljanja - motivacija za spremembe - identifikacija pomanjkljivosti gradiv - identifikacija izobraževalnih potreb - organizacija usposabljanja 	učitelji	izvedba med 3. 1. in 30. 6. 2005	<ul style="list-style-type: none"> - priprava novega vprašalnika - izvedba na koncu posameznega usposabljanja - obdelava podatkov interpretacija 	
8.	Opomnik za poročanje o izvajanju 1. projektnega tedna	Razvoj novih didaktičnih pristopov	<ul style="list-style-type: none"> - načrtovanje in izvajanje projektnega tedna - identifikacija primerov dobrih praks 	poročanje tima projektnega tedna	Prvi projektni teden	<ul style="list-style-type: none"> - priprava opomnika za poročanje - pregled poročil 	

						posameznega projektnega tedna šol - poročilo	
11.	Opazovanje in polstrukturirani intervjuji	Uresničevanje ciljev ključnih kvalifikacij slovenščina, tuji jezik, matematika, naravoslovje, zdravstvena vzgoja, družboslovje, športna vzgoja	- ustreznost standardov znanja ključnih kvalifikacij za slovenščino, matematiko, tuji jezik, športno vzgojo, naravoslovje in družboslovje - ustreznost standardov znanja in uresničevanje procesnih ključnih kvalifikacij: učenje učenja, socialnih spretnosti, sporazumevalne zmožnosti in informacijsko-komunikacijske pismenosti pri vseh predmetih oziroma vsebinskih sklopih - uresničevanje ciljev ključnih kvalifikacij v medpredmetnih povezavah, vsebinskih sklopih in interesnih dejavnostih	učitelji, dijaki	izvedba maj 2005, poročilo oktober 2005	- priprava metodologije - izvedba, - poročilo	PRILOGA K
12.	Vprašalnik o katalogih znanj	Uresničevanje ciljev ključnih kvalifikacij slovenščina, tuji jezik, matematika, naravoslovje, zdravstvena vzgoja, družboslovje, športna vzgoja	- uporabnost kataloga znanj pri načrtovanju letne priprave na pouk - prednosti oz. pomanjkljivosti v primerjavi s katalogom znanj za sorodne neprenovljene programe - sugestije za dopolnitev katalogov, povezovanje splošnih in strokovnih vsebin	učitelji	izvedba maj 2005, poročilo oktober 2005	- priprava metodologije - izvedba - poročilo	PRILOGA K
13.	Evalvacijski sestanki s šolskimi in projektnimi timi	Vsa področja, zajeta v spremljavo 2004/05	- kazalniki, ki so jih izpostavili posamezni timi	učitelji in vodstvo	oktober 2005	- šolam posredovana poročila posameznih sklopov spremljave - smernice šolam za sodelovanje pri interpretaciji zbranih podatkov - interpretacija podatkov s šolskim projektnim timom - poročilo	
14.	Zbiranje statistike	Temeljna statistika spremljave	- vpis - učni uspeh po letnikih pred in po popravni izpiti - povprečna ocena pri posameznih vsebinskih sklopih	vodstvo šole	september 2005	- zbirnik za statistične podatke - analiza statističnih podatkov - poročilo	PRILOGA I

S spremljavo želimo osvetliti različne kurikularne elemente, od dokumentov (katalogi, izvedbeni kurikul) do neposrednih pedagoških procesov (uresničevanje ciljev, preverjanje in ocenjevanje ...), da bodo lahko tako izvajalci kot načrtovalci programa razvijali ustrezne rešitve. Pri spremljavi smo pozorni na uporabnost izsledkov.

Cilji spremljanja so naslednji:

- ugotavljanje in analiza razmer, v katerih se program uvaja,
- sprotno odkrivanje odlik in pomanjkljivosti kurikula,
- pravočasno odpravljanje napak oz. pomanjkljivosti,
- modifikacija načrta spremljave glede na ugotovitve posameznih sklopov spremljave,
- izhodišča za svetovanje in strokovno pomoč pri reševanju konkretnih vprašanj, ki se pojavljajo v zvezi z uvajanjem z namenom, da bi izboljšali, dodelali in izoblikovali posamezen kurikul oz. program,
- razširjanje učinkovitih rešitev.

CPI in ZRSS spremljata uvajanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser sproti in ves čas poskusnega izvajanja, od obdobja priprave na uvajanje v letu 2004 do konca šolskega 2006/07. O izsledkih spremljave posameznih sklopov smo v šolskem letu 2004/05 sproti poročali delovnim skupinam ter sodelovali pri reševanju konkretnih težav.

Raziskovalna množica

V spremljanje poskusnega izvajanja izobraževalnega programa Avtoserviser so bile v šolskem letu 2004/05 zajete naslednje statistične množice:

- vsi učitelji in strokovni delavci na šoli, ki izvajajo program, število⁵ se giblje okoli 70,
- štirje ravnatelji pilotnih šol,
- dijaki, vpisani v program v šolskem letu 2004/05 (glej tudi prilogo I).

V naslednji preglednici je prikazano število vpisanih dijakov v šolskem letu 2004/05 ter število izpisanih dijakov:

ŠOLA	Število vpisanih dijakov 2004/05	Izpisani in razlog
ŠC Ptuj	46	–
ŠC Velenje	28	2, preusmeritev v drug program
TŠC Nova Gorica	31	1, napačna izbira poklica
SPSS Bežigrad	93	3, zdravstvene težave

⁵ Število vključenih učiteljev v procesu lahko odstopa glede na porodniške, bolniške ipd.

Opredelitev raziskovalnih metod

Spremljava je po tipu deskriptivna raziskava formativne narave. V spremljavi smo kombinirali različne raziskovalne pristope, s katerimi smo zbirali tako kvantitativne kot kvalitativne podatke. Postopno uvajamo participativni pristop k izvajanju spremljave. V letošnjem letu smo začeli s pripravo pogojev za razvoj tovrstnega pristopa, udeležene učitelje in ravnatelje smo vključili v fazo interpretacije zbranih podatkov na evalvacijskih srečanjih, na katerih smo obravnavali zbrane rezultate spremljave. V metodološkem načrtu za posamezni sklop spremljave smo opredelili metode zbiranja podatkov ter postopke kvantitativne ali kvalitativne analize (glej posamezna poročila v prilogah).

V spremljavi smo v letošnjem letu (glede na opredelitev posameznega sklopa spremljave) uporabili naslednje tehnike zbiranja podatkov:

- vprašalniki,
- strukturirani in polstrukturirani intervjuji,
- opazovanje pouka,
- evalvacijska srečanja,
- analiza kurikularnih dokumentov (izvedbeni kurikul, kurikul projektih tednov),
- analiza poročil šolskih timov,
- poročila delovnih skupin v projektu.

B UGOTOVITVE

1. PODROČJE: Izvedbena organizacija na ravni šole

Uresničevanje ciljev prenove zahteva na izvedbeni ravni šole temeljne spremembe izvedbenoorganizacijskih modelov. Predvideva organizacijo dela učiteljev, ki naj se čim bolj povezujejo, tako v fazi načrtovanja kot pri sami izpeljavi pouka. Pogoj za tako delo je rahljanje uveljavljene urniške strukture. V prihodnosti pa bo treba razmišljati tudi o značilnosti prostorov, ki omogočajo nov način izvajanja poklicnega izobraževanja. Izobraževalni program Avtoserviser zahteva pripravo izvedbenega kurikula na šoli, v katerem šola opiše metodično-didaktične modele, s katerimi razvija dejaven, na dijaka osredinjen in problemsko naravnani pouk. Učitelji naj bi tako timsko pripravljali letne aktivnosti, skupaj načrtovali vsebine za uresničitev ciljev in pouk tudi smiselno izvajali skupaj⁶ ter določili način preverjanja in ocenjevanja doseženih ciljev. Za doseg cilja je na šoli oblikovana skupina za pripravo in izvedbo (programski učiteljski zbor).

Vsem pilotnim šolam je uspelo izvesti zahtevne organizacijske korake: priprava izvedbenega kurikula, medpredmetnega povezovanja v obliki timskih izpeljav pouka ter izpeljave projektnih tednov. Ob neizpodbitnih dosežkih v smeri uresničevanja ciljev prenove pa spremljava kaže, da imajo pilotne šole največ težav prav na ravni pogojev, ki prispevajo h kakovostni organizacijski prenovi. Dejstvo, da vse pilotne šole, predvsem pa vsi učitelji, ki izvajajo nov program, še zmeraj opravljajo svoje delo v neprenovljenih programih, ki so vezani na bolj toge strukture, bistveno prispeva k težavam pri organizaciji razmer, v katerih bi lahko učitelji ne le izvajali nove organizacijske rešitve, temveč tudi opravljali razvojno delo na različnih področjih, od oblikovanja novih metodično-didaktičnih rešitev do priprave gradiv, kar je bil eden izmed namenov v začetku projekta. Tak namen je razviden tudi iz Sklepa o poskusnem izvajanju, kjer je predvideno: »/.../ dodatna sredstva /.../ za:

- dodatno strokovno in razvojno delo strokovnih delavcev, ki sodelujejo v poskusu v vrednosti 12 ur letno na dijaka, vendar za največ 60 dijakov na letnik, in
- materialne stroške v znesku, ki je zmnožek povprečne vrednosti letnega stroška na dijaka, ki znaša 57.000,00 sit in števila dijakov v posameznem letniku.«

⁶ Te značilnosti smo nadalje v poročilu širše poimenovali kot integracija in medpredmetno povezovanje.

V okviru spremljanja smo ugotovili, da se nekatere predvidevane rešitve ne uresničujejo. Z vprašalniki za učitelje, ki smo jih izvedli v šolskem letu in evalvacijskimi srečanji oktobra 2005, smo ugotovili, da učitelji prepoznajo resne organizacijske težave na področjih:

- **srečevanja programskih učiteljskih zborov** – po načrtu naj bi se ti srečevali vsak teden za usklajevanje medpredmetnega povezovanja, vendar so imeli težave z določanjem proste ure za vse učitelje, da bi timske sestanke sploh lahko izpeljali;
- **urnikov** – ker učitelji v poskusu delajo tudi v drugih (starih) izobraževalnih programih s tega organizacijsko urniško shemo, je bilo nemogoče delati po fleksibilnem urniku, timsko poučevati in pripravljati in izpeljati inovativne izvedbene modele. Učitelji so posebej opozorili, da občutijo frustracijo ob dejstvu, da ne morejo uresničiti inovativnih zamisli, ki jih je spodbudila prenova;
- **razvojnega dela** – predvideno razvojno delo učiteljev na šolah ni bilo mogoče, saj šole niso razbremenile učiteljev glede na normativ. Ministrstvo za šolstvo in šport je projekt glede na sklep premalo ovrednotilo (podcenjeno je tako število kot vrednotenje ur). Ker so učitelji polno zasedeni z izvajanjem pedagoških ur, jim ne uspe opravljati dodatnega razvojnega dela;
- **materialni pogoji** – projekt opremljanja ni bil uresničen v zastavljenem časovnem okvirju (na primer šole nimajo računal, ki jih predvideva katalog za matematiko, opozarjajo na pomanjkanje učnih gradiv in pripomočkov);
- **normativi** – učitelji imajo težave z velikim številom učencev v razredu (npr. delitve v prevelike učne skupine), še zmeraj razmišljajo v kategoriji normativov, kar pa naj bi logika projekta MOFAS počasi spreminjala.

Večina težav nastaja predvsem zaradi dveh sistemov, ki tečeta vzporedno. Na eni strani gre za odprt sistem izobraževalnega programa Avtoserviser, ki dopušča veliko ustvarjalnosti in inovativnosti, po drugi strani pa so drugi izobraževalni programi dokaj togi in zastareli. Ker na šolah izvajajo oboje, so težave že pri samem načrtovanju in izvedbi takšnih kombinacij. Po izjavah učiteljev lahko sklepamo, da na eni strani ta vzporednost ovira dosledno izpeljavo novosti v novih programih in da nekatere novosti učitelji prenašajo tudi v stare programe. Zaradi te dvojnosti nastajajo tudi druge težave, in sicer pri dvojni (različni in dodatni) šolski dokumentaciji, dvojni in različni pravilniki za ocenjevanje.

To značilno ponazarja učiteljeva izjava:

»Program je sicer dobro zamišljen, vendar so velike težave pri izvajanju. Te so predvsem organizacijske narave, saj ni dovolj časa, da bi bil učitelj lahko pri določenih urah nekega drugega predmeta, ker sočasno poučuje v nekem drugem razredu.«

Ugotavljanja, kako je potekala izvedbena organizacija na šolah, smo se lotili tudi z intervjuvanjem ravnateljev. Intervjuje smo opravili v začetku šolskega leta, zato njihovi odgovori še ne kažejo na organizacijske težave, ki so se pojavile pozneje. Ravnatelje smo med drugim povprašali, kako so organizirali in kako ocenjujejo prenovo in proces uvajanja novega programa na njihovi šoli ter o omejitvah in težavah pri tem. (Podrobneje glej priloga Č.)

Ravnatelji so povedali, da poskušajo kljub zahtevnemu uvajanju novosti voditi šolski tim čim bolj odprto in demokratično. Prav odprta komunikacija med ravnateljem in učitelji naj bi bistveno prispevala k motivaciji učiteljev za spremembe. V tej komunikaciji je bistveno, da je trud posameznih učiteljev opažen, pohvaljen ali nagrajen. S tem namenom so ravnatelji učitelje dodatno motivirali z obljubami o zagotovitvi dodatne podpore, ki naj bi izhaja iz poskusnega izvajanja. Menimo da bi doslednost načrtovane podpore bistveno prispevala k nadaljnji motivaciji učiteljev za sodelovanje.

Ker večino bremena prenove prenašajo učitelji, bo za uspešno nadaljevanje projekta zagotovo treba več časa posvetiti prav delu z učitelji na pilotnih šolah. O podpori učiteljem bi bilo treba razmišljati v smeri umeščanja razvojnega dela v obseg rednega dela, in ne v dodajanju le-tega k redni obremenitvi. Kljub predvidnemu modelu podpore v sklepu o plačilu dodatnih ur učiteljem pa zaradi nizko ovrednotenih ur za učiteljevo delo šole prave podpore niso mogle zagotavljati.

2. PODROČJE: Oblikovanje izvedbenega kurikula

Zahteven razvojni korak, ki ga od šol in učiteljev zahteva prenova, je načrtovanje izvedbenega kurikula hkrati z vrsto aktivnosti, ki jih mora šola izpeljati pred začetkom izvajanja. Pri izvedbenem kurikulu gre za novost pri kurikularnem načrtovanju pri nas, ki je slabo podprta tudi s strokovno literaturo. Konceptualno gre za raven načrtovanja, ki je med makro (nacionalno) in mikro (učiteljeva priprava) ravnijo in je kot takšna še težje ulovljiva kot drugi dve. Konceptualne metodološke zasnove (Opomnik I za šolske projektne time (priloga A), Predlog opisa izvedbenega kurikula (priloga B)) sta pripravila CPI in ZRSŠ v sodelovanju s partnerji iz šol. Na tej podlagi je delovna skupina za izvedbeni kurikulum pripravila operacionalizacijo ter izvedla vrsto delavnic za načrtovanja izvedbenega kurikula na šolah. Aktivnosti pri nastajanju izvedbenih kurikulumov na pilotnih šolah pa so še posebej podprli snovalci izobraževalnega programa Avtoserviser iz Šolskega centra Ptuj, Poklicne in

tehniške strojne šole, kjer so izdelali prvi izvedbeni kurikulum. Z izobraževanji na drugih pilotnih šolah so te izkušnje prenesli kolegom, ki so potem izdelali lastne izvedbene kurikule, z odprtim kurikulumom vred.

Načrtovanje izvedbenih kurikulumov je na vseh štirih šolah potekalo v podobnem zaporedju: izhajali so iz temeljnih delovnih in poslovnih procesov avtoservisne dejavnosti, ki naj poteka od lažjih do zahtevnejših nalog, na te elemente so povezano nizali strokovne vsebine in jih povezali s predmeti ključnih kvalifikacij.

V spremljavi smo področje Oblikovanje izvedbenega kurikula zajeli v polstrukturiranih intervjujih z ravnateljmi (glej priloga Č), vprašalnikom za učitelje (priloga D) ter racionalno evalvacijo izvedbenih kurikulumov (priloga E).

Z vprašalnikom o sprejemanju in razumevanju elementov prenove pri učiteljih smo za področje izvedbenega kurikula pridobili naslednje ugotovitve (glej priloga D). Učitelji vidijo prednosti novega kurikularnega načrtovanja predvsem na treh pomembnih področjih⁷. Prednost vidijo v razvoju *timskega pristopa k načrtovanju* (37 odstotkov), ki krepi *integracijo in medpredmetno povezovanje* (25 odstotkov), in v *fleksibilizaciji programa* (21 odstotkov). Manjši delež učiteljev pa omenja pozitiven vpliv na *motivacijo učiteljev*. Slabosti izvedbenega kurikula učitelji povezujejo z *organizacijskimi težavami in materialnimi pogoji* (42 odstotkov), *težavami pri načrtovanju* (24 odstotkov) ter *premajhno usposobljenostjo in premalo izkušnjami* (16 odstotkov). Najpogostejši problem načrtovanja je težnja k preobsežnemu vključevanju vsebin ter postavljanju prezahtevnih ciljev.

Iz stališč učiteljev (kategorije), ki so jih izrazili v vprašalniku, lahko sklepamo, da so nekateri ključni cilji prenove programa pozitivno prepoznani in se tudi uresničujejo. V prihodnjem letu pa bomo spremljanje osredinili na neposredno uresničevanje nekaterih ciljev, katerih uresničevanje se je izkazalo za težavno.

V prilogi je poročilo s podrobno analizo načrtovanja izvedbenih kurikulumov, ki jo je pripravila dr. Klara Skubic Ermenc (glej priloga E). V splošnem je ugotovljeno, da je koncipiranje znanja v izvedbenih kurikulumih dobro. Smotrno je, da cilji izobraževanja vodijo izbiro znanj, ki so usklajena z likom absolventa. Vendar pa je vsebinski vidik nujno treba dopolniti s procesnim: izvedbeni kurikulum naj odgovori na vprašanje, kaj dijak z znanjem »dela« in do katere globine pri tem gre. Izhaja naj se torej iz dijaka, njegovih aktivnosti (ne iz učiteljevih aktivnosti).

Znanje je po kakovosti uravnoteženo glede na vsebino (vse do abstraktnega znanja z največjo transferno močjo) in glede na raven zmožnosti, ki jih angažira in razvija.

Izvedbeni kurikulum lahko ocenimo že samo kot obliko kurikularnega načrtovanja za pozitivno v smislu večanja avtonomije in s tem odgovornosti šol, ker je za naše razmere v času decentralizacije šolstva na različnih nivojih velik napredek.

3. PODROČJE: Timsko načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela in poučevanja

Timsko pristop učiteljev k delu ima na več ravneh uresničevanja ciljev prenove ključno vlogo, predvsem pri doseganju notranje vsebinske povezanosti in prepletenosti znanja, ki prispeva k celostni usposobljenosti za poklic, sodelovanje v družbi ter osebni razvoj. S spremljavo se je potrdil pomen timskega dela učiteljev. Timski pristop k delu in s tem doseganje kompleksne povezanosti se v vsem vprašalniku pojavlja kot pozitivna sprememba uvajanja na več ravneh. Učitelji povezujejo *timski pristop k delu* (kategorija) z zadovoljstvom pri uvajanju novega programa, izpostavijo ga kot enega pomembnejših ciljev programa ter kot največjo prednost novega načina načrtovanja. Hkrati s tem pa navajajo ovire, ki smo jih že opisali: organizacijske težave (pomanjkanje časa in težave z urniki, pomanjkanje prostorov in velikost skupin) in pomanjkanje izkušenj. Timsko delo vidijo nekateri učitelji kot dodatno obremenitev (glej tudi priloga D).

4. PODROČJE: Razumevanje novih konceptov znanja, učenja in poučevanja

Spremembe, ki jih načrtujemo v poklicnem izobraževanju, se oblikujejo v procesu širših konceptualnih premikov, tako v razumevanju znanja kot v konceptu izobrazbe. Globalno se odpira vprašanje o pojmovanju splošne izobrazbe, na ravni koncepta znanja pa se izrisuje še koncept kompetenc, ki ga poskušamo oblikovati tudi v poklicnem izobraževanju pri nas. Koncept kompetenc se primarno veže na funkcionalni vidik znanja in pomeni usposobljenost za rabo znanja, spretnosti in sposobnosti za obvladovanje zahtev okolja (implicitno in

⁷ Gre za kategorije, ki smo jih oblikovali v analizi odgovorov na odprta vprašanja. V nadaljevanju označene ležeče.

izobraževalno transfernost in mobilnost). Zaradi globalnih sprememb, tako družbenih kot tehnoloških, se spreminja tudi vloga učitelja ter procesi učenja. Med cilji Izhodišč kurikularne prenovе (1996) je zapisano, da je treba:

- doseči večjo stopnjo povezanosti med disciplinarnimi znanji,
- povečati kakovost in trajnost pridobljenega znanja,
- povečati povezovalno in usmerjevalno vlogo učiteljev v izobraževalnem procesu,
- uvajati raznolike oblike in metode dela in povečati aktivno vlogo učenca.

S spremljanjem uvajanja novega izobraževanega programa Avtoserviser smo želeli pridobiti informacije o tem, kako se prej navedene spremembe kažejo pri učiteljih. V okviru tega področja smo v dveh sklopih (vprašalnik – priloga D, racionalna evalvacija – priloga E) spremljali sprejemanje sprememb v razumevanju znanja, učenja in poučevanja.

Zanimalo nas je, kako učitelji opredelijo bistvo poučevanja glede na to, da že Izhodišča kurikularne prenovе (1996) izpostavljajo problem pretiranega poudarka na učitelju predvsem kot prenašalcu znanja. V odgovorih⁸ učiteljev lahko prepoznamo kombinacijo več ravni pojmovanj poučevanja. Kar 46 odstotkov vseh učiteljev je pri izpostavljanju bistva poučevanja navedlo prenašanje znanja (»da prenesem svoje znanje na dijake /.../; posredovati znanje; podajanje temeljnega znanja; dati znanje /.../; prenos znanja«). Ob tem so štirje učitelji (7,7 odstotka) izpostavili drugi pol – pridobivanje znanja (»Da dijaki pridobijo dovolj kakovostno znanje za delo v svojem poklicu; da učenci izvejo stvari /.../; Pridobivanje znanja in veščin /.../«). **Pri več kot polovici učiteljev je torej močno izražen vidik prenašanja znanja, vendar skoraj vsi učitelji navajajo ob tem vsaj kakšen element drugih pojmovanj poučevanja.** Sklepamo lahko, da se učitelji zavedajo, da morajo usposobiti učence za delo v praksi, hkrati pa se zavedajo tudi drugih ciljev, kot so odkrivanje predmetnega področja ter vzgoja in spodbujanje osebne rasti. Pri tem nekateri omenjajo, da je za doseg tega potrebna aktivnejša vloga učencev. Mnogi učitelji na primer izpostavljajo vzgojo učencev v smislu samokritičnosti, oblikovanje delovnih in učnih navad ipd., a do tega bi jih vodili tradicionalno.

Nazoren primer učiteljevega odgovora: »Zame je bistvo poučevanja, da prenesem svoje znanje na dijake, poleg tega pa želim v njih vzbuditi samokritičnost, odgovornost, motiviranost ter jih pripraviti na prihodnje naloge.«

⁸ Odgovore smo oblikovali v kategorije pojmovanj poučevanja na podlagi Foxove (1983) klasifikacije štirih značilnih pojmovanj poučevanja, ki se je že večkrat potrdila tudi v raziskavah v našem prostoru (Šteh Kure 1998,

To ugotovitev podpira tudi ugotovitev racionalne evalvacije izvedbenih kurikulumov (glej priloga E), **da učitelji pri načrtovanju še zmeraj načrtujejo predvsem svoje aktivnosti, namesto da se pri načrtovanju osredotočijo na aktivnosti dijakov** (namesto: kaj bomo dijake naučili, kaj mora dijak vedeti in obvladati).

Uporabnost znanja in spretnosti je eden temeljnih ciljev prenove, ki se ga po Izhodiščih (2001) dosega v več ravneh, prek koncepta poklicnih kompetenc in ključnih kvalifikacij, prek načela povezanosti in prepletenosti splošnega, strokovno-teoretičnega in praktičnega znanja, ki se mora enakovredno izraziti kot spodbujanje in usmerjanje pouka k aplikativnosti znanja z razvijanjem smisla, sposobnosti in spretnosti za njegovo uporabo, kot tudi spodbujanje k inovativnosti v poklicu in k ustvarjalnemu delu.

Iz odgovorov na vprašanje, kateri so po mnenju učiteljev trije najpomembnejši cilji pri uvajanju novega programa, smo ugotovili, da je najpogosteje zastopan cilj prav **uporabnost znanj**, ki so ga navedli skoraj vsi učitelji. Odgovori učiteljev so zelo kratki, zato iz njih ne moremo podrobneje sklepati o tem, kako razumejo uporabnost znanja, kaže pa se tendenca, da jo povezujejo bolj s spretnostmi kot pa npr. z zmožnostjo reševanja problemov, kjer se s svojo uporabnostjo pokaže tako teoretično kot praktično znanje. Menimo, da bi bilo treba v nadaljnji spremljavi podrobneje proučiti, kakšen koncept znanja oziroma kompetenc so učitelji razvili skozi različne elemente prenove, ter ugotovitve vključiti v nadaljnje usposabljanje učiteljev v poskusu.

Prav tendenca razumevanja uporabnosti znanja kot instrumentalne spretnosti pa lahko pomeni zdrs zastavljene logike k behaviorizmu, na kar se kritično opozarja ob snovanju koncepta kompetenc. O tem problemu razpravlja tudi avtorica racionalne evalvacije, ki po Medvešu izpostavi dva ključna pogoja, da lahko postane teoretično znanje uporabno v sodobnih družbenih in ekonomskih razmerah: biti mora dovolj abstraktno, ker je le tako znanje tudi transferno, tj. uporabno v raznolikih položajih, ter biti mora integrirano v posebno strokovno in praktično poklicno znanje ter spretnosti. **Ugotovitev racionalne evalvacije je, da izvedbeni kurikuli štirih pilotnih šol deloma izpolnjujejo zgornja pogoja.** *»Načrtovanje pouka in prakse je potekalo hkrati in skupno, narejen je bil razmislek o tem, kako po eni strani povezati različna znanja in kako po drugi strani povezati znanja in prakso. Ne vemo pa, kakšno vlogo so na šolah dali prvemu letniku in kakšno naslednjima dvema, saj kurikuli obsegajo samo prvi letnik. Zato je težko presoditi, ali je uravnoteženost različnih znanj od tistih bolj rutinskih, ki so namenjeni avtomatizaciji (postopki, pravila ...), prek*

2000, Marentič Požarnik idr. 2002) (priloga D) Pri interpretaciji smo odgovore razvrščali v višje kategorije, če so

bazičnih splošnoizobraževalnih znanj, ki podpirajo stroko in strokovno-teoretičnih znanj z večjo stopnjo transfera do splošnih poklicnih znanj, ki presegajo poklicno področje /.../. Kar pa se tiče drugega pogoja /.../, pa je zopet mogoče ugotoviti, da jo način načrtovanja gotovo podpira, čeprav /.../ iz izvedbenih kurikulumov ni dobro razvidna. Drugo pa seveda je, če bo realizirano tudi v dejanski praksi» (Racionalna evalvacija ... 2005, str. 11–12). Načrtovanje je bilo v izhodišču še vedno vsebinsko, njegova ciljna naravnost se je pokazala v samem izboru vsebin. Očitno je, da v ozadju stoji presoja o koristnosti posameznih vsebin za poklic avtoserviserja. Formativni cilji so še vedno v ozadju.

5. PODROČJE: Uresničevanje ciljev ključnih kvalifikacij

V predmetniku programa Avtoserviser so splošnoizobraževalne predmete nadomestile ključne kvalifikacije (KK), ki so obdržale prejšnja predmetna imena. Poročilo o spremljanju (priloga K) podaja nekatere ugotovitve spremljanja KK slovenščine, matematike, tujega jezika, družboslovja, naravoslovja umetnosti in športne vzgoje, medtem ko so druge kompetence, ki so se izvajale v obliki samostojnega predmeta, spremljane ali v samostojnih KK ali v strokovnoteoretičnih in praktičnih vsebinskih sklopih, v katerih so bile povezane skupaj s cilji poklicnih kompetenc.

Spremljanje je bilo osredotočeno na didaktične vidike izvajanja pouka, prednosti in pomanjkljivosti katalogov KK in integracijo splošnoizobraževalnih vsebin v strokovnoteoretična področja.

Predmetni svetovalci Zavoda RS za šolstvo so ob koncu pouka pri učiteljih njihove KK na štirih pilotnih šolah izvedli opazovanje pouka, povzemni intervju z učiteljem in intervju z naključno izbranimi tremi dijaki. Sodelujoči učitelji so izpolnili tudi krajši vprašalnik o novih katalogih ključnih kvalifikacij.

Med opazovanjem so opazovalci uporabljali ocenjevalno lestvico, z uporabo katere so zapisali potek učne ure. Za intervjuje so bile pripravljene oporne točke. Vprašalnik o katalogu znanj so učitelji izpolnili pred obiskom svetovalca in ga oddali pred opazovanjem pouka. Zaradi majhnega vzorca (v povprečju štiri učitelji na KK) gre metodološko bolj za študije primera, s katerimi smo beležili kvalitativne in ne kvantitativne vidike.

bili prisotni vsaj nekateri elementi višjih pojmovanj.

Učitelji pri večini »predmetov« dobro poznajo in uporabljajo kataloge znanj. Iz katalogov so upoštevali cilje in standarde, uporabili so tudi predlagane metode dela. Nekatere cilje iz katalogov so uresničili v projektnih tednih. Na treh šolah pri matematiki niso uresničili tistih ciljev, ki bi jih omogočal pouk z grafičnimi računali, ker si le-teh še zmeraj niso priskrbeli. Pri športni vzgoji nekaterih vsebin iz katalogov zaradi materialnih oz. prostorskih pogojev ni mogoče izvajati. Katalogi znanj KK imajo glede na kataloge znanj sorodnih predmetov številne prednosti. Tako izobraževalni cilji niso razporejeni po letnikih, kar omogoča prožnejše načrtovanje izvedbe in prilagajanje tempu strokovnih predmetov. Učitelji so opazili odprtost kataloga, ciljno naravnost, svobodo pri izbiri konkretnih vsebin za uresničevanje posameznih ciljev, možnost povezovanja z drugimi ključnimi kvalifikacijami in s praktičnim poukom. Novost kataloga za tuje jezike je, da je uporaben za kateri koli tuji jezik, da omogoča pouk z različnimi tedenskimi urami pouka in da je usklajen z evropsko primerljivo ravnijo tujega jezika. Ne našteva tem, ne opredeljuje učne snovi, ampak opredeli globalne cilje sprejemanja in tvorjenja besedil in opredeli temeljno sporazumevanje na določenem poklicnem področju. Pri matematiki katalog omogoča pouk v smeri doseganja raznovrstnih kompetenc, če učitelji sodelujejo v timskem delu na šoli. Pri družboslovju je prednost kataloga oblikovanje po tematskih sklopih, pri športni vzgoji tudi pohvalijo njegovo večjo konkretnost. Pri naravoslovju omogoča večjo izbiro vsebin, ki so v navezavi s stroko. Nova je tudi umestitev teme Delovanje človeškega telesa.

Katalogi imajo tudi pomanjkljivosti. Učitelji jih vidijo: pri slovenščini eden dvomi o uresničljivosti književnih vsebin, pri športni vzgoji enoglasno opozorijo na premalo ur pouka, pri naravoslovju pa, da je vse zahteve in usmeritve iz kataloga KK težko uresničiti in da pogrešajo več priporočenih dejavnosti za uresničevanje ciljev.

Učitelji bi v kataloge dodali kriterije za ocenjevanje oz. opisnike. Medpredmetno tematiko ekologije (okoljske vzgoje), ki jo zdaj obravnavajo le v projektnem tednu, bi obravnavali vse leto, tudi pri pouku stroke. Umestili bi projektne tedne in okvirno časovno razporeditev, kar kaže, da se še ne znajdejo pri avtonomnem načrtovanju svojega pouka. V katalogu naravoslovja bi spojili vsebinska sklopa Delovanje človeškega telesa in Ohranjanje zdravja ter dodali poglavje Hitrost kemijske reakcije, ker le-ta vpliva na delovanje katalizatorja. Polovica učiteljev športne vzgoje bi izločila ples, češ da ga dijaki nočejo izvajati.

Katalogi po večinskem mnenju učiteljev omogočajo povezovanje splošnih in strokovnih vsebin. Teh so našteali največ pri slovenščini, kjer so tudi poudarili, da je posamezne besedilne vrste lažje uresničiti prek povezav. Vsebine književnosti pa je težje povezovati s

stroko. Učitelji naravoslovja poudarijo, da katalog omogoča povezovanje tako, da zahteva načrt povezovanja učitelja in laboranta naravoslovja s kolegi, ki poučujejo strokovne vsebinske sklope. Pri športni vzgoji zaradi majhnega števila ur ni zanimanja za povezovanje s stroko niti za teoretični del športa – dijaki si želijo predvsem iger z žogo.

Medpredmetne povezave so posledica skupnega načrtovanja, integriranosti določenih delov »splošnega znanja« v različne strokovne sklope in nove oblike pouka – projektnih tednov. Po mnenju dijakov so žal malokdaj vidne.

Predvsem v naravoslovju, kjer je integracija vsebin in ciljev tudi formalno najvidnejša, ugotavljajo, da je integracija smiselna. Učitelji strokovnih predmetov in praktičnega pouka zelo pozitivno ocenjujejo sodelovanje z učitelji naravoslovja. Menijo, da tako ni podvajanja snovi. Integrirane naravoslovne vsebine so po njihovem mnenju neposredna podlaga za obravnavo strokovnih vsebin in tako so strokovne vsebine tudi bolj približane dijakom. Pouk integriranih vsebin v strokovnih predmetih prinaša večjo dinamiko dela, več dejavnosti in aktivnega pouka. Dijaki si želijo še več eksperimentalnega dela in dejavnosti, pri katerih so lahko dejavni. Pri strokovnih sklopih Skupna poglavja strojništva (SPS1) in Bencinski in dizelski motorji (BDM) omenjajo, da razen integriranih vsebin naravoslovja druge vsebine podajajo učitelji v obliki predavanja. Večji del ciljev učitelji povezujejo spiralno, večkrat na različni zahtevnostni ravni in v povezavi s različnimi strokovnimi vsebinami. Pouk naravoslovja poteka v veliki meri zelo aktivno. Dijaki vidijo umeščenost naravoslovja v njihov poklic in menijo, da je to znanje potrebno tako za opravljanje poklica kot za njihovo vsakdanje življenje. Učitelji naravoslovja, praktičnega pouka in strokovnih predmetov zelo pozitivno ocenjujejo sodelovanje in menijo, da bo to sodelovanje še intenzivnejše v prihodnjem šolskem letu. V letošnjem šolskem letu so zaradi težav v organizaciji izpeljali le majhen del ur skupaj. Za uresničevanje drugih ciljev so učitelji naravoslovja skupaj z učitelji strokovnih predmetov in praktičnega pouka načrtovali, sodelovali pri izboru in pripravi dejavnosti za dijake, pripravi delovnih listov in primerov nalog za vrednotenje, izvajali pa so jih učitelji strokovnih predmetov in praktičnega pouka sami.

Učitelji menijo, da prispevajo ključne kvalifikacije tako k osebostnemu razvoju dijakov kot tudi k razvoju poklicnih zmožnosti. Kakšen bo celostni učinek uvedbe KK, bo mogoče soditi šele nekaj let po zaključnem izpitu prve generacije.

Po prvem letu spremljanja uvajanja ključnih kvalifikacij lahko opazimo določene premike v smer, ki so jo načrtala izhodišča. Ob tem ugotavljamo, da so učitelji in šole naleteli na nekatere objektivne ovire, zaradi katerih vse (teoretične) novosti iz izhodišč še ne delujejo v

praksi. To so premajhna seznanjenost ter sprejetje filozofije prenove in kompetenčnega pristopa, premajhna usposobljenost za timsko delo, zelo zapleteno načrtovanje urnikov zaradi sočasnega poučevanja v drugih neprenovljenih programih, nezadostna opremljenost v nekaterih predmetih (npr. matematika), v nekaterih primerih preobsežni katalogi znanj oz. premajhen urni obseg »predmeta«.

V pilotnem izvajanju programa Avtoserviser je v primerjavi z neprenovljenimi programi zaznati več prožnosti, več povezovanja splošnih in strokovnih oz. praktičnih vsebin, več skrbi za razvoj kompetenc, ki jih ne razvija samo en šolski predmet; zaživel je tudi timsko načrtovanje dela, ponekod celo timska izpeljava posameznih učnih sklopov. Vseh ciljev ni bilo mogoče uresničiti. Osredotočenost na dijaka se je pojavljala z dejavnejšimi pristopi, ki so popestrili zelo pogosto frontalno obliko predavanj. Učitelji omenjajo timsko sodelovanje pri načrtovanju in izvedbi, občasno sodelovanje učiteljev splošnoizobraževalnih predmetov pri praktičnem pouku v delavnici, bolje poznajo vsebinski in ciljni pristop svojih kolegov, laže poiščejo skupne točke, laže se uskladijo in podobno. Večina v pogovorih pove, da ob koncu ure povzamejo snov. Pri ocenjevanju dijakom predstavijo kriterije za oceno ter oceno pojasnijo.

Šole ključnih kvalifikacij večinoma niso uvrščale v odprti kurikulum, z nekaj izjemami, s katerimi so ustregli potrebam delodajalcev (jezik stroke) kot korektiv premajhnemu številu ur v primerjavi z drugimi programi (športna vzgoja) in kot povezovanje matematike in IKK Informacijsko-komunikacijske pismenosti.

Koncept integriranih ključnih kvalifikacij se je razvijal med samim uvajanjem programa. Ugotovili smo, da je bilo pri razvoju IKK nekaj dilem (distinkcija med kompetencami in KK, najprej priprava katalogov in naknadno konceptov ...), ki so se kazale tudi na ravni implementacije.

Glede na to, da tega v prvem letu tega nismo sistematično spremljali, bomo ta vidik vključili v nadaljnjo spremljavo (racionalna evalvacija katalogov znanj).

6. PODROČJE: Uresničevanje ciljev strokovnega dela programa

Za področje Uresničevanje ciljev strokovnega dela program v prvem letu izvajanja ni bila načrtovana obsežnejša neposredna spremljava. Kazalnike s tega področja pa je zajela dr.

Klara Ermenc v racionalni evalvaciji izvedbenih kurikulumov (priloga E), katere ugotovitve povzemamo v nadaljevanju.

Strokovni vsebinski sklop (SVS) je mogoče razumeti na dva načina: ključna dela kot izhodišče za izbor učnih tem, okrog katerih se posamezni SVS oblikuje, ali pa ključna dela kot neposredno izhodišče načrtovanja. V prvem primeru se ohrani del učnovsebinskega pristopa, saj so vsebine še vedno v ospredju, le da je njihova sistematika drugačna; v drugem primeru pa so v ospredju aktivnosti, vsebine so jim podrejene.

Načrtovanje v izobraževalnem programu Avtoserviser je najbolj blizu drugemu načinu. Strokovni predmeti se preimenujejo v strokovne vsebinske sklope, ti pa so sestavljeni iz dva do pet poklicnih kompetenc, kot so opredeljene v poklicnih standardih. Te kompetence so v katalogih znanj razčlenjene na operativne cilje, dodani pa so jim cilji ključnih kvalifikacij. Vsak SVS formalno zadosti navodilom Izhodišč, ko v uvodu vključi usmerjevalne cilje, od Izhodišč pa se odmakne pri sami strukturi operativnih ciljev. Pregled operativnih ciljev katalogov znanj kaže, da gre večinoma za operativne cilje (torej so oblikovani tako, da izražajo izobraževalne cilje v obliki dejavnosti oz. operacije dijak), ki se bolj kot po logiki stroke združujejo po logiki dela. Od problemskega načrtovanja jih loči to, da večinoma pokrivajo poklicno rutino. Ta razmislek bi lahko povezali tudi z opozorilom glede pojmovanja uporabnosti znanja kot glavnega cilja učiteljev, kar smo opredelili v četrtem področju.

Kljub opisanim razlikam v predmetnikih posameznih šol vsi sledijo enaki logiki načrtovanja. Pouk s poudarkom na teoriji je večinoma načrtovan učnovsebinsko, pouk s poudarkom na praksi pa učnociljno. Se pravi, da so učitelji SVS razumeli v prvem pomenu besede – kot je opisano prej: ključna dela so podlaga za razmislek, katero znanje je relevantno za prihodnje avtoserviserje. Pri tem vsebinski del vsebuje naštete učne teme, praktični pa poklicne spretnosti.

Teoretični pouk je načrtovan učnovsebinsko. Razlika med klasičnim učnovsebinskim načrtovanjem in tem, ki ga opazimo tu, je da učnovsebinsko načrtovanje navadno sledi logiki stroke oz. discipline, tu pa je opazno, da je izbira učnih tem podrejena razmisleku o uporabnosti posameznih znanj (učnih tem) za poklic avtoserviserja.

7. PODROČJE: Razvoj novih metodično-didaktičnih pristopov

V skladu z novostmi na vseh opisanih ravneh (od sistemske do izvedbene) je spodbujanje razvoja različnih metodično-didaktičnih pristopov ključni pogoj uresničevanja zastavljenih ciljev neposredno v praksi. Posamezne kazalnike tega področja smo spremljali v okviru štirih sklopov spremljave, v okviru preglednega vprašalnika za učitelje, vprašalnika o učnih gradivih, racionalne evalvacije izvedbenih kurikulumov in projektnih tednov ter v okviru evalvacijskih srečanj s šolskimi timi.

Ugotovitve, pridobljene z vprašalnikom za učitelje (priloga D), izhajajo iz vprašanja: »*Ali se s sodelovanjem v programu Avtoserviser spreminja vaše delo v razredu?*« in utemeljitev odgovorov. Kar 96 odstotkov učiteljev (N = 50) je odgovorilo, da se je njihovo delo v razredu spremenilo, le 2 učitelja pa, da se njuno delo ni spremenilo. Učitelji navajajo spremembe na dveh ravneh, metodično-didaktični (novi načini poučevanja) in vsebinski (integracija in medpredmetno povezovanje).

Med odgovori, ki nakazujejo spremembe na metodično-didaktični ravni, je veliko takšnih, ki se nanašajo na sprejemanje nove vloge učitelja in dijaka. Iz odgovorov učiteljev tako lahko sklepamo, da se učitelji zavedajo tudi **cilja preнове aktivnejše vloge dijaka pri pouku, kar predpostavlja tudi različne metodično-didaktične rešitve posameznih učiteljev**. Take odgovore lahko razumemo tudi kot učinek usposabljanj, ki so jih bili učitelji deležni v projektu. Vendar bo treba pri spremljavi v prihodnje ugotoviti, koliko in kako se nova vloga učitelja in dijaka uresničuje v praksi.

Za uresničevanje aktivne vloge dijaka pri pouku je pomembno, kakšne predstave imajo učitelji o svojih dijakih. Zato smo jih povprašali o najznačilnejših lastnostih dijakov, pri čemer smo jih že z vprašanjem usmerili na področje motivacije, sposobnosti in discipline, nekateri pa so poleg teh navajali še lastnosti dijakov, ki so povezane z njihovim učenjem, samopodobo in drugimi osebnostnimi lastnosti. Iz pridobljenih odgovorov lahko povzamemo, da učitelji v večini na vseh področjih izpostavljajo predvsem negativne lastnosti dijakov (priloga D). Tudi na evalvacijskih srečanjih z učitelji se je potrdilo, da občutijo učitelji veliko nemoči pri doseganju zastavljenih ciljev, ki jo povezujejo prav s težkimi razmerami v zvezi z učnimi sposobnostmi dijakov, njihovimi nizkimi izobraževalnimi pričakovanji, nekritičnostjo do svojega znanja ter nizko motivacijo in nedisciplino.

Na vprašanje »Kakšen je vaš način spodbujanja dijakov, da so ti pri pouku čim aktivnejši in uspešnejši?« (priloga D) polovica učiteljev odgovarja, da spodbuja dijake tako, da jih usmeri v aktivno delo. Pri tem uporabljajo tako individualno delo, delo v dvojicah kot skupinsko delo. Ob tem nekateri učitelji tudi vodijo razpravo ali odpirajo dijaku prostor za izražanje njegovih stališč. Postavlja pa se vprašanje, kako pogosto se to dogaja in koliko so dijaki pri tem res samostojni in aktivni. Zanimalo nas je tudi, koliko so učitelji zadovoljni s spodbujanjem dijakov, da so ti pri pouku čim aktivnejši in uspešnejši. Odgovori kažejo, da je večina učiteljev dokaj zadovoljna (58 odstotkov) ali le pa le deloma zadovoljna (36 odstotkov).

S pomočjo **vprašalnika o učnih gradivih** smo identificirali uporabo učnih gradiv, o katerih poročamo v 11. poglavju (tudi priloga H). V sklopu tega področja je pomembno poudariti, da so med učitelji (tudi zaradi pomanjkanja potrjenih učbeniških gradiv) zelo aktualna tudi neučbeniška gradiva, katerih slabost je, da so neprilagojena učnemu procesu, sicer pa jih učitelji po uporabnosti vrednotijo nekoliko višje kot potrjena gradiva. Zato se kot smiselna rešitev kaže **Učna mapa**. Učna mapa je učno gradivo, ki povezuje strokovnoteoretične vsebine, praktični pouk in ustrezne ključne kvalifikacije in je organizirana po principu praktičnih učnih položajev, na katere se navezujejo ustrezne strokovne in splošne vsebine. Pripravljena je v obliki samostojnega delovnega zvezka, ki ga dijaki s pomočjo učiteljev sproti dopolnjujejo, tako da se prilagaja potrebam posameznika, njegovega okolja in razvoju stroke. Kar 36 od 37 vprašanih učiteljem se zdi tak način oblikovanja gradiv smiseln. Prednosti vidijo predvsem v integraciji in medpredmetnem povezovanju vsebin in posledično v lažjem načrtovanju, v uporabnosti znanja in povezanosti znanja s poklicem ter v povečani motivaciji dijakov za učenje.

Večja metodično-didaktična novost novega izobraževalnega programa so **projektni tedni**. Spremljali smo jih na podlagi poročil šol o projektnih tednih, udeležili smo se sklepne prireditve in opravljena je bila racionalna evalvacija načrtovanja projektnih tednov. Splošna ugotovitev je, da so na šolah s projektnimi tedni in njihovimi izidi zadovoljni. Kot enega največjih dosežkov so učitelji ocenili motivirano in aktivno držo dijakov. Dobro je bilo sprejeto tudi timsko delo učiteljev in raznovrsten pouk, ki je omogočal izstope iz ustaljenih tirov in dal zagon za novo delo. V okviru projektnih tednov je bilo tudi več možnosti in priložnosti za medpredmetno sodelovanje, integracijo vsebin in različnih procesnih ciljev, »učenci« pa so bili zaradi novosti tovrstnega dela tudi učitelji. Racionalna evalvacija je izpostavila problem vpetosti ciljev projektnih tednov v siceršnje cilje programa. Za uspeh pri doseganju zastavljenih ciljev je namreč nujna vpetost le-teh v siceršnji učni proces. Velja pa razmisliti tudi o načinih vključitve dijakov v sam proces načrtovanja projektnih tednov.

8. PODROČJE: Načini preverjanja in ocenjevanja

Od samega začetka uvajanja je Delovna skupina za preverjanje in ocenjevanje iskala rešitve in nov koncept ocenjevanja splošnih in poklicnih kompetenc. Nekatere rešitve so pilotne šole preizkušale in jih že uvajale v šolskem letu 2004/05, kar je bilo pomembno za naše nadaljnje delo. Na podlagi njihovih ocen ter izkušenj je nastal nov pravilnik.

Pravilnik o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja (Ur. l. RS št. 103/05) (priloga F) velja za programe: Avtoserviser, Avtokaroserist, Frizer, Mehatronik operater, Grafični operater. S seminarji za učitelje, ki so bili izpeljani v oktobru 2005, so se začele uvajati nove rešitve oziroma se začel vpeljevati nova kultura ocenjevanja v naših srednjih šolah.

Znanje se ocenjuje s **številčnimi oziroma opisnimi ocenami**. Novost je v tem, da se dijakovo znanje ocenjuje z ocenami od 2 do 5. Če se ugotovi, da dijak ni dosegel minimalnega standarda, se zabeleži in evidentira v šolski dokumentaciji ugotovitev, da ni dosegel minimalnega standarda znanja (»nms«). Izpolnitev obveznosti pri praktičnem izobraževanju pri delodajalcu, interesnih dejavnosti oziroma drugih obveznosti, določenih z izobraževalnim programom, se ocenjuje z opisnimi ocenami: »opravil« in »ni opravil«.

Za dijaka, ki ni dosegel minimalnega standarda, se lahko pripravi **individualizirani načrt izobraževanja**, ki ga pripravijo: svetovalni delavec, učitelj ali tim učiteljev, dijak in njegovi starši.

Dijak lahko **napreduje** v naslednji letnik tudi, če pri eni ali več programskih enotah ni dosegel minimalnega standarda oziroma ni izpolnil ene od drugih predpisanih obveznosti, če tako iz utemeljenih razlogov na predlog učitelja ali tima učiteljev odloči programski učiteljski zbor. Za takega dijaka se pripravi individualizirani načrt izobraževanja.

Uvaja se nov organ, imenovan **programski učiteljski zbor**, ki ga sestavljajo vsi učitelji, ki poučujejo v izobraževalnem programu, in drugi strokovni delavci. Vodi ga ravnatelj oziroma pooblaščen strokovni delavec. Programski učiteljski zbor ima več pristojnosti, med drugim določi izvedbeni kurikulum programa, načrt preverjanja in ocenjevanja za šolsko leto, individualizirani načrt izobraževanja za dijake z nms, odloča o napredovanju dijakov, o obsegu ter številu izpitov za posameznega dijaka, o načinu opravljanja izpitov ter druge naloge, določene s tem pravilnikom.

Načrt preverjanja in ocenjevanja vsebuje dogovore o tem, kako se izvaja preverjanje in ocenjevanje znanja. Določijo se obdobja ocenjevanja in datumi pisnega ocenjevanja, opredelijo se tudi oblike in načini ocenjevanja med šolskim letom in pri izpitih ter določijo načini in roki obveščanja o doseženem uspehu. Načrt, ki se dopolnjuje in spreminja na podlagi analize uspeha dijakov, vsebuje tudi izvedbo integriranih ključnih kvalifikacij. Z njim se seznanijo dijake in njihove starše na začetku šolskega leta.

Če dijak izstopi pred koncem izobraževalnega programa oziroma ne konča izobraževanja, mu lahko šola na njegov predlog izda obvestilo o doseženih poklicnih kompetencah, s čimer se dijaku omogoči, da se zaposli oziroma si poskuša v okviru certifikatnega sistema pridobiti manjkajoče znanje za pridobitev poklicne kvalifikacije. S takim celostnim pristopom se dijaka spodbuja, da si predvsem skozi izobraževalni sistem, če ni mogoče, pa tudi skozi certifikatni sistem, pridobi poklicno izobrazbo oziroma poklicno kvalifikacijo.

9. PODROČJE: Izvajanje praktičnega izobraževanja

Temeljni izzivi in cilji za področje Izvajanja praktičnega izobraževanja, ki jih je koordinirala in uresničevala Delovna skupina za praktično izobraževanje, so: **sodelovanje šol in podjetij pri uresničevanju ciljev programa z uspešnim povezovanjem praktičnega pouka v šoli in pri delodajalcu, načrtovanje in načini izvajanja praktičnega izobraževanja v delovnem procesu ter povezovanje strokovne teorije in prakse.**

Pomemben premik je prepoznan v boljši povezanosti šol z zastopniki gospodarstva in obrti v regionalnih okoljih, vključno z načrtovanjem ponudbe učnih mest, integracije ključnih kvalifikacij in odprtega kurikula (v nekaterih primerih je sodelovanje še bolj enostransko). Pomembno je stalno ozaveščanje, zato je treba na nacionalni ravni ali po posameznih regionalnih okoljih partnerjem izvajalcem – delodajalcem oz. mentorjem PIDP podrobneje predstaviti sodobnosti novih izobraževalnih programov, kot je Avtoserviser. To načrtujemo tudi v okviru usposabljanja v naslednjem letu.

Med ključne dejavnosti z uresničeni cilji sodi pripravljen nabor poklicnih kompetenc za opisno ocenjevanje PIDP za prvi letnik ter priprava podlag za zagotovitev materialnih pogojev za izvedbo. Pripravljene so minimalni standardi opreme za avtoservisne delavnice in projekt opremljanja za izvajanje praktičnega pouka v programu Avtoserviser – ki vključuje

posodobitev projekta opremljanja za avtoservisno remontno dejavnost iz leta 2000 (priloga G), z začetkom izpeljave v letu 2005.

Med izzivi za prihodnje leto je pomembna naloga razjasniti opredelitev do vmesnih preizkusov, jasneje opredeliti umestitev poklicnega standarda vzdrževalca pnevmatik v programu (morda kot modula), dokončati načrtovanje in izvesti usposabljanje izvajalcev praktičnega izobraževanja s strokovnim usposabljanjem za učitelje vred (za posodabljanje poklicnih kompetenc), pripraviti minimalne standarde znanj in spretnosti kot podlago za ocenjevanje, zbrati, analizirati in urediti dokumentacijo za praktično izobraževanje s predlogi sprememb, dopolnitev ali posodobitev, nadaljevati uresničevanje projekta opremljanja ter spodbujati pripravo učnih gradiv. Navsezadnje je končni cilj tudi primerljivo (na nacionalni ravni) načrtovanje praktičnega izobraževanja v sklopu priprave izvedbenega kurikula posameznih šol izvajač za nove programe.

V spremljavi smo dodatne informacije o področju pridobili v intervjujih z ravnatelji, katerih odgovore povzemamo v nadaljevanju.

Vsi ravnatelji si, poleg tega kar je urejeno na sistemski ravni, sami zagotavljajo materialna sredstva s sodelovanjem z lokalnim okoljem in s prijavljanjem na javne razpise. Ravnatelji odpirajo proces decentralizacije šolstva v finančnem pomenu. Menijo, da bi na sistemski ravni morali za stik šole z lokalnim okoljem in socialnimi partnerji poskrbeti GZS in OZS, veliko prednost pri tem pomenijo medpodjetniška središča, kjer jih imajo (npr. Velenje). Pojavljale so se nekatere težave na ravni sodelovanja s podjetji: pojavlja se vprašanje plačevanja stroškov in problem usposobljenosti mentorjev. Največje težave pri sodelovanju s podjetji so se pokazale v Ljubljani, to je po ravnateljičinem mnenju posledica manj trdnega stika z regijsko razvojno agencijo in neusklajenega delovanja območnih zbornic. Šole so prišle v neposreden stik s podjetji pri analizi razmer, potreb in želja po določenih vsebinah za pripravo odprtega dela kurikula, kar lahko pomeni dodatno spodbudo podjetij za sodelovanje. (Podrobneje glej prilogo Č.)

10. PODROČJE: Usposabljanje izvajalcev programa

V procesu uvajanja izobraževalnega programa Avtoserviser smo razvili koncept usposabljanja (kot del uvajanja programa), ki ga povzemamo v nadaljevanju (glej priloga J).

Pri koncipiranju se naslanjamo na štiri teorije: kognitivno, behavioristično, humanistično in pragmatično (družbeno/situacijsko) usmeritev k učenju.

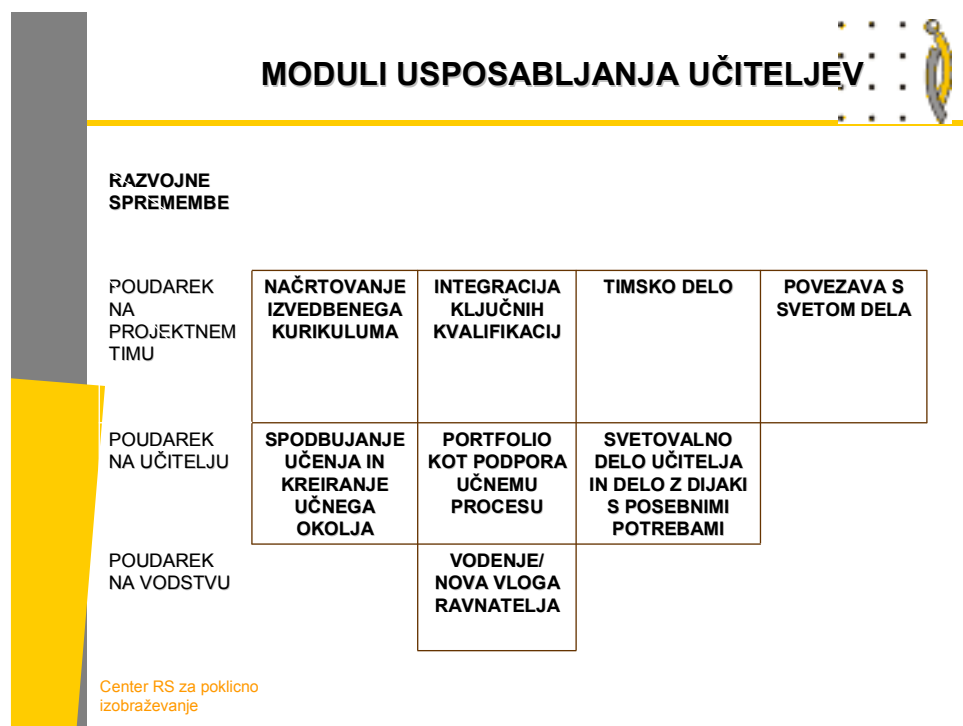
Pri snovanju koncepta usposabljanja smo sledili naslednjim načelom:

- sistemski pristop,
- soustvarjanje procesa z vsemi partnerji,
- usposabljanje kot uvajanje razvojnih sprememb,
- aktivna vloga udeleženca izobraževanja,
- kompetenčno zasnovan koncept usposabljanja.

Kompetence učitelja v poklicnem in strokovnem izobraževanju smo razdelili na sedem področij:

1. sodelovanje/interakcija/timsko delo,
2. projektno in razvojno delo,
3. vseživljenjsko učenje,
4. razvijanje spodbudnega in ustvarjalnega učnega okolja za posameznike in skupine ter spodbujanje učnega procesa,
5. informacijsko-komunikacijska pismenost,
6. zmožnost upravljanja šolske administracije,
7. druge, predvsem osebne lastnosti, ki se pričakujejo od učitelja.

Na podlagi temeljnih načel in opredeljenih kompetenc smo oblikovali module, kot so prikazani v spodnji sliki.

Do sedaj smo v uvajanju izobraževalnega programa Avtoserviser izvedli oz. izvajamo tele module (različno tudi glede na kolektive):

- Načrtovanje izvedbenega kurikula,
- Integracija ključnih kvalifikacij,
- Timsko delo,
- Spodbujanje učenja in ustvarjanje učnega okolja,
- Portfolio kot podpora učnemu procesu.

V šolskem letu 2004/05 smo izpeljali skupaj 68 usposabljanj za učitelje in multiplikatorje v izobraževalnem programu Avtoserviser (priloga J), ki jih lahko razporedimo v zgornje module. Z usposabljanjem v šolskem letu 2005/06 nadaljujemo.

Usposabljanje smo spremljali sprotno s kratkimi vprašalniki. Vse usposabljanje je bilo pozitivno ocenjeno. Učinek usposabljanja vidijo učitelji predvsem v motivaciji za spremembe pri delu, kar je najpogosteje izražena pridobitev udeležencev usposabljanja, ter v boljšem razumevanju teorije in v novih zamislih za delo. Večina udeležencev bi izvedeno

usposabljanje priporočila tudi svojim kolegom. Zelo zaželena oblika izvedbe usposabljanja je prikaz konkretnih primerov in načinov dela. Udeleženci so večinoma izrazili zadovoljstvo s predavatelji, kritike pa so nanašajo predvsem na prostor in termin usposabljanja.

V sodelovanju z učitelji se je oblikovala potreba po dodatni strokovni podpori v obliki svetovalnih pogovorov na šoli, ki bi bili usmerjeni na reševanje konkretne in v tistem razvojnem obdobju aktualne problematike posamezne šole. Glede na to vidimo možnost razvoja takšnega pristopa v sodelovanju delovne skupine za usposabljanje, delovne skupine za spremljanje in strokovnjakov za posamezna področja.

11. PODROČJE: Kadrovski, materialni in drugi pogoji za izvajanje programa

Opremljenost šolskih delavnic s sodobno opremo je eden od ključnih pogojev za uspešno doseganje ciljev izobraževalnega programa Avtoserviser. Delovna skupina za praktično izobraževanje je ob pomoči vodij šolskih delavnic pripravila seznam potrebne opreme, ki je bila razvrščena v različne prioritete glede na dinamiko izvajanja izobraževalnega programa. Na podlagi pripravljenega seznama opreme je CPI pripravil *Projekt opremljanja šolskih delavnic pilotnih šol za izvajanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser* (priloga G). Projekt je bil predložen ministrstvu za šolstvo in šport (oddelek za investicije, dne 1. 3. 2005) ter minimalni standard opreme za izvajanje izobraževalnega programa Avtoserviser, ki je nastajal vzporedno s projektom v posebni delovni skupini. Po usklajevanju z ministrstvom za šolstvo in šport, oddelkom za investicije in ravnatelj šol je skupina glede na razpoložljiva sredstva pripravila seznam prioritete opreme, ki je bil dokončno usklajen 9. 5 2005. Projekt opremljanja so razširili tudi na nekaj šol z največjim vpisom, ki izobražujejo po programu Avtomehanik. Te šole čakajo na opremo že od leta 2000, ko je bil na CPI pripravljen projekt opremljanja šol za avtoremontne dejavnosti.

Iz seznama prioritete opreme so si šole izbrale opremo v mejah sredstev, ki so bila na voljo. Prioriteto smo dajali področju vulkanizerstva in diagnostike.

Dvajsetega maja 2005 je v uradnem listu RS št. 50 izšel javni razpis (JNVV-B 405-14/2005) za nakup in montažo opreme za izvajanje praktičnega pouka v programih avtoremontne dejavnosti v strojnih šolah. Razpis je koordiniralo ministrstvo za šolstvo in šport, oddelek za investicije. Petnajstega junija 2005 je bilo na vrsti odpiranje ponudb. Ponujena je bila vsa zahtevana oprema. Pritožb na izbrane ponudnike ni bilo. Nakup izbrane opreme bo končan

do konca leta 2005 in je nujno potreben za izvajanje programa Avtoserviser. Za izboljšanje kakovosti izvajanja programa pa bo potrebno nadaljevanje projekta in nakup opreme, ki ni bila razvrščena v prvo prioriteto.

Ravnatelji pilotnih šol so v polstrukturiranih intervjujih izpostavili, da si s sodelovanjem z lokalnim okoljem in s prijavljanjem na javne razpise tudi sami zagotavljajo materialna sredstva zunaj tega, kar je urejeno na sistemski ravni. Pri ravnateljih je moč prepoznati težnjo po decentralizaciji šolstva v finančnem pomenu. Na sistemski ravni bi morali po njihovem mnenju za stik šole z lokalnim okoljem in s socialnimi partnerji poskrbeti gospodarska in obrtna zbornica, veliko prednost pri tem pa pomenijo tudi medpodjetniška središča, kjer jih imajo.

Učna gradiva in učbenike smo spremljali z vprašalnikom o učnih gradivih in učbenikih za učitelje. Vprašalnik je zajel naslednje kazalnike:

1. pokritost in ocena uporabnosti potrjenih učnih gradiv,
2. identifikacija uporabe drugih učnih gradiv (interna in avtentična gradiva) in ocena uporabnosti le-teh,
3. ugotavljanje potreb po novih učnih gradivih,
4. mnenja učiteljev o prednosti oblikovanja učnih gradiv v obliki učne mape.

Vprašalnik so izpolnjevali vsi učitelji, razen učiteljev športne vzgoje, organizatorjev praktičnega pouka in svetovalnih delavk. Izpolnjenih je bilo 37 (55 odstotkov) od sedeminšestdesetih vprašalnikov. Pokritost s potrjenimi učnimi gradivi je za splošne vsebine s kvantitativnega vidika zadostna, s kvalitativnega vidika pa kaže, da potrjenim učnim gradivom manjka povezava s strokovnimi vsebinami, kaže se nezadostna pokritost posameznih vsebin idr. Kvantitativna pokritost za strokovne vsebinske sklope je nizka (na voljo sta le dva potrjena učbenika). Posledično rezultati vprašalnika kažejo, da so prav ti učitelji zelo dejavni pri iskanju drugih učnih, internih in avtentičnih gradiv (uporabljajo svoje interne priprave, internetne vire, navodila proizvajalcev). Ocena uporabnosti teh gradiv je v povprečju višja kot ocena uporabnosti potrjenih učnih gradiv. (Priloga H)

4. SKLEP IN OD TOD NAPREJ

Ob koncu na kratko povzemamo pglavitne ugotovitve in nakazujemo izzive za prihodnost. Ugotovimo lahko, da se v prvem letu izvajanja programa Avtoserviser uspešno dosegajo zastavljeni cilji. Vsem pilotnim šolam je uspelo izpeljati pomembne strokovne in organizacijske korake:

- pripraviti izvedbeni kurikulum in ustvariti možnosti za stalno refleksijo doseženega ter procesno oblikovanje in dopolnjevanje kurikula;
- spodbuditi medpredmetno povezovanje, načrtovanje in izvajanje pouka in projektnih tednov;
- se odpreti v okolje ter izboljšati povezanost z lokalnim okoljem in s socialnimi partnerji.

Spremljava pa je pokazala tudi ovire na poti h kakovostni organizacijski prenovi. Med te sodi predvsem dejstvo, da učitelji, ki sodelujejo v poskusu, poučujejo tudi v drugih neprenovljenih programih, kar pogosto otežuje uresničevanje novih organizacijskih oblik in razvojno delo. Drugi razlog je treba iskati v dejstvu, da vse šole nimajo potrebnih pogojev za razvojno delo in skupne sestanke, tudi projekt opremljanja ni bil uresničen v zastavljenem času. Prav tako smo ugotovili, da nekatere šole (ravnatelj) učiteljev niso razbremenili poučevanja, da bi lahko razvojno delali. Učitelji prepoznavajo razvojno delo kot pomembno novo kakovost. Da bi to res zaživel, bi bilo treba tak cilj sistemsko podpreti z nekaterimi ukrepi (umeščanje razvojnega dela v obseg rednega dela učitelja, in ne le dodajanje k redni obremenitvi, izboljšanje gmotnih razmer).

Izvedbeni kurikulum je pomembna novost, razvita v okviru projekta, in pomeni konceptualno rešitev za fleksibilizacijo in decentralizacijo nacionalnega kurikula. Ugotavljamo, da so šole ob pomoči konceptualnih zasnov CPI, ZRSS in ŠC Ptuj naredile prve pomembne korake pri načrtovanju izvedbenega kurikula kot procesnorazvojnega dokumenta šole in pričakujemo, da ga bodo v naslednjih letih še dopolnjevale in izboljšale.

S spremljavo smo ugotovili, da vidijo učitelji prednost novega kurikularnega načrtovanja na treh področjih: v timskem pristopu k načrtovanju (37 odstotkov), ki krepi integracijo in medpredmetno povezovanje (25 odstotkov), in v fleksibilizaciji programa (21 odstotkov). Slabosti učitelji povezujejo z organizacijskimi težavami in materialnimi razmerami (42 odstotkov), težavami pri kurikularnem načrtovanju (24 odstotkov) ter premajhno

usposobljenostjo in pomanjkanjem izkušenj (16 odstotkov). Iz stališč učiteljev lahko sklepamo, da se je z novim načinom načrtovanja na šolah razvila zelo pomembna dimenzija timskega dela učiteljev, tako na ravni načrtovanja kot tudi na izvedbeni ravni.

Pomembno sporočilo je, da učitelji potrebujejo veliko dodatnega usposabljanja za načrtovanje na ravni šole. Ker gre pri izvedbenem kurikulumu za novost v našem prostoru, bi veljalo na nacionalni ravni okrepiti znanstvenoraziskovalno in razvojno delo pri nadaljnji konceptualizaciji izvedbenega kurikula ter tako postaviti dobre temelje za razvoj okvirnega kurikularnega načrtovanja na nacionalni ravni in decentraliziranega kurikularnega načrtovanja na ravni šole.

Eden ključnih ciljev prenove v poklicnem in strokovnem izobraževanju je udejanjanje novih konceptov znanja, novih vlog učiteljev in dijakov. V spremljavi nas je posebej zanimalo, kako učitelji prek koncepta ključnih in poklicnih kompetenc prepoznavajo nove dimenzije povezovanja strokovnoteoretičnega, praktičnega in splošnega znanja, ki se mora na eni strani pokazati v spodbujanju sposobnosti in spretnosti za njegovo uporabo, na drugi strani pa tudi v spodbujanju refleksije, inovativnosti v poklicu in ustvarjalnega dela. Pri odgovoru na vprašanje, kateri so trije najpomembnejši cilji pri uvajanju novega programa, so skoraj vsi učitelji prepoznali uporabnost znanja kot najpomembnejši cilj. Ker so bili odgovori zelo kratki, iz njih ni bilo mogoče podrobneje sklepati, kako razumejo uporabnost znanja. V nadaljnji spremljavi bo treba temu vprašanju nameniti posebno pozornost, če želimo presehati razumevanje uporabnosti znanja kot instrumentalne spretnosti ter uresničevati in dosegati kompetentnost posameznika, ki jo omogoča kompleksna prepletenost teoretičnega znanja, strukturiranega v lastne pojmovne mreže, spretnosti, metodoloških kompetenc ter osebnostnih in socialnih dimenzij (razvijanje odgovornosti, učenje učenja, socialnih spretnosti in reševanje problemov).

Spremljava je na področju pojmovanj poučevanja pri učiteljih pokazala, da je pri več kot polovici učiteljev močno izražen vidik prenašanja znanja, vendar vsi učitelji navajajo tudi vsaj kakšen element drugih pojmovanj poučevanja. Sklepamo lahko, da se učitelji zavedajo, da morajo usposobiti dijake za delo, hkrati pa spodbujajo njihovo osebno rast in samokritičnost, odgovornost in motiviranost. Je pa spodbuden podatek, da je 96 odstotkov učiteljev odgovorilo, da se je njihovo delo v razredu spremenilo na podlagi sodelovanja v projektu Avtoserviser. Kot pozitivna metodično-didaktična novost so se tudi s stališča učiteljev in dijakov pokazali projektne tedni.

Spremljanje uresničevanja ciljev ključnih kvalifikacij je bilo osredotočeno na didaktične vidike izvajanja pouka, prednosti in pomanjkljivosti katalogov KK in integracijo splošnoizobraževalnih vsebin v strokovno-teoretična področja.

S stališča izvajanja pouka je v primerjavi z neprenovljenimi programi zaznati več prožnosti, več povezovanja splošnih in strokovnih oz. praktičnih vsebin, več skrbi za razvoj kompetenc, ki jih ne razvija samo en šolski predmet; zaživel je tudi timsko načrtovanje dela, ponekod celo timska izvedba posameznih učnih sklopov. Vseh ciljev ni bilo mogoče uresničiti. Aktivnejši pristopi, ki so popestrili sicer zelo pogosto frontalno obliko predavanj, so omogočali osredotočenost na dijaka. Učitelji omenjajo timsko sodelovanje pri načrtovanju in izvedbi, občasno sodelovanje kolegov, učiteljev splošnoizobraževalnih predmetov pri praktičnem pouku v delavnici, bolje poznajo vsebinski in ciljni pristop svojih kolegov, lažje poiščejo skupne točke, lažje se uskladijo in podobno.

Katalogi znanj KK imajo glede na kataloge znanj sorodnih predmetov po mnenju učiteljev številne prednosti. Izobraževalni cilji niso razporejeni po letnikih, kar omogoča prožnejše načrtovanje izvedbe in prilagajanje tempu strokovnih predmetov. Učitelji so opazili odprtost kataloga, ciljno naravnost, svobodo pri izbiri konkretnih vsebin za uresničevanje posameznih ciljev, možnost povezovanja z drugimi ključnimi kvalifikacijami in s praktičnim poukom. Katalogi po večinskem mnenju učiteljev omogočajo povezovanje splošnih in strokovnih vsebin.

Predvsem v naravoslovju, kjer je integracija vsebin in ciljev tudi formalno najvidnejša, ugotavljajo, da je integracija smiselna. Učitelji strokovnih predmetov in praktičnega pouka zelo pozitivno ocenjujejo sodelovanje z učitelji naravoslovja. Menijo, da tako ni podvajanja snovi. Integrirane naravoslovne vsebine so po njihovem mnenju neposredna podlaga za obravnavo strokovnih vsebin in tako so strokovne vsebine tudi bolj približane dijakom.

Po prvem letu spremljanja uvajanja ključnih kvalifikacij lahko opazimo nekatere premike v smer, ki so jo začrtala Izhodišča. Ovire so premajhna seznanjenost ter sprejetje filozofije prenove in kompetenčnega pristopa, premajhna usposobljenost za timsko delo, zelo zapleteno načrtovanje urnikov, nezadostna opremljenost, nekateri preobsežni katalogi znanj oz. premajhen urni obseg »predmeta«.

Pilotne šole so na podlagi strokovnih vsebinskih sklopov v nacionalnem kurikulumu pripravile izvedbeni kurikulum za strokovni del, v katerem so na podlagi analize temeljnih delovnih in poslovnih procesov v avtoservisni dejavnosti povezale praktični pouk in nanj navezale

strokovno teorijo. Racionalna evalvacija je pokazala, da je iz izvedbenih kurikulumov razvidno povezovanje različnega znanja ter teorije in prakse. Pregled operativnih ciljev je pokazal, da le-ti izražajo izobraževalne cilje v obliki dejavnosti oz. operacij dijakov, ki se bolj kot po logiki stroke združujejo po logiki dela. Od problemskega načrtovanj jih še zmeraj loči to, da večinoma pokrivajo poklicno rutino. Problematiki problemskega načrtovanja pouka v povezavi z razumevanjem uporabnosti znanja bomo posebno pozornost namenili naslednje leto v nadaljevanju konceptualnega razvoja, razvoja usposabljanja učiteljev in spremljave. Učitelji pozitivno ocenjujejo povezovanje vsebin naravoslovja s strokovnimi vsebinskimi sklopi. Tudi dijaki vidijo umeščenost naravoslovja v njihov poklic in menijo, da je ta znanje potrebno tako za opravljanje poklica kot za vsakdanje življenje. Premalo pa so šole v strokovne vsebinske sklope vključile integrirane ključne kvalifikacije (učenje učenja, podjetništvo, socialne spretnosti), čemur bomo posebno pozornost namenili naslednje leto.

Na področju preverjanja in ocenjevanja je delovna skupina iskala nove načine preverjanja in ocenjevanja znanja, ki so se sproti preizkušale na pilotnih šolah. Na podlagi teh izkušenj in ocen je nastal nov pravilnik o ocenjevanju znanja, ki prinaša kar nekaj novosti. Pomembno vlogo pri preverjanju in ocenjevanju daje programskemu učiteljskemu zboru. Ta pripravi načrt preverjanja in ocenjevanja znanja, ki je del izvedbenega kurikula. Za dijake, ki ne dosegajo minimalnega standarda znanja, mora šola pripraviti individualizirani načrt izobraževanja in dodatne podpore. Področje preverjanja in ocenjevanja bomo podrobneje spremljali v šolskem letu 2005/06.

Priprava novega koncepta usposabljanja učiteljev, definiranje kompetenc učiteljev, temeljnih modulov, načrtovanje in izvajanje usposabljanja za celotne šolske time je bila pomembna razvojna dejavnost CPI, ZRSS in vključenih šol. Spremljava je pokazala, da učitelji pozitivno ocenjujejo usposabljanje in vidijo v njem spodbudo in motivacijo za spremembe pri delu. V sodelovanju z učitelji se je oblikovala potreba po dodatni strokovni podpori v obliki svetovalnih pogovorov na šoli, ki bi bili usmerjeni v reševanje konkretne in v tistem razvojnem obdobju aktualne problematike na posamezni šoli. Tako bi želeli še bolj povezati usposabljanje, spremljanje in razvojno delo na šoli.

Na področju izvajanja praktičnega izobraževanja je prepoznan pomemben premik v boljši povezanosti šol s predstavniki gospodarstva in obrti v regionalnih okoljih, z načrtovanjem ponudbe učnih mest vred, integracijo ključnih kvalifikacij in odprtega kurikula. V nadaljevanju pa je treba v lokalnih okoljih podpreti organizacijo usposabljanja izobraževalcev praktičnega izobraževanja v delovnem procesu. Pomembna naloga v naslednjem letu je rešitev nejasne

vloge vmesnih preizkusov glede na povezovanje praktičnega in teoretičnega izobraževanja v okviru SVS.

Do konca leta 2005 bo končan projekt opremljanja šolskih delavnic pilotnih šol za izvajanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser. Ker je opremljenost šolskih delavnic s sodobno opremo eden od ključnih pogojev doseganja ciljev izobraževanega programa, bo nujno potrebno nadaljevanje projekta opremljanja in nakupa opreme, ki ni bila razvrščena v prvo prioriteto.

Spremljava izobraževalnega programa je zajela tudi ugotavljanje pokritosti in oceno uporabnosti učnih gradiv in učbenikov. Pokritost z učnimi gradivi za splošne predmete je zadostna, učitelji pa so izpostavili, da manjka potrjenim učbenikom predvsem povezava s strokovnimi vsebinami. Pokritost s strokovnimi gradivi je zelo nizka (na voljo sta le dva učbenika), kar učitelji nadomeščajo z uporabo drugih učnih gradiv, internih in avtentičnih. V sodelovanje s pilotnimi šolami nastaja model Učne mape.

Ocenjujemo, da poskusno izvajanje izobraževanega programa Avtoserviser uspešno poteka, Dobro sodelovanje vseh partnerjev (pilotne šole, javni zavodi, MSŠ), ki smo ga vzpostavili v projektu predstavlja dobre temelje za dograjevanje izvedbenih rešitev in reševanje nakazanih ovir.

5. VIRI

- Pravilnik o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela (Ur. l. RS, št.13/03).
- Pravilnik o napredovanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanje v nazive (Ur. l. RS, št. 54/2002)
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgojne in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 55/03).
- Izhodišča kurikularne prenove, Nacionalni kurikularni svet, Ljubljana, 1996.
- Izhodišča za evalvacijo kurikularne prenove vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, Nacionalna komisija za uvajanje in spremljanje novosti in programov v vzgoji in izobraževanju, Ljubljana, 1999.
- Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja, 2001

6. PRILOGE

Seznam prilog:

PRILOGA A: Opomnik I za šolske projektne time pri pripravi in uvajanju programa Avtoserviser

PRILOGA B: Predlog opisa izvedbenega kurikula s strukturnimi elementi

PRILOGA C: Smernice za oblikovanje izvedbenega kurikula za srednje poklicne šole
Poročilo vprašalnika o učnih gradivih

PRILOGA Č: Poročilo o intervjujih z ravnatelji

PRILOGA D: Poročilo o sprejemanju in razumevanju elementov prenove pri učiteljih

PRILOGA E: Racionalna evalvacija izvedbenih kurikulov in načrtovanja projektnih dni v projektu »Uvajanje in spremljanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser« in nekaj predlogov za izboljšavo

PRILOGA F: Pravidnik o ocenjevanju znanja v novih programih srednjega poklicnega izobraževanja

PRILOGA G: Projekt opremljanja šolskih delavnic pilotnih šol za izvajanje novega izobraževalnega programa Avtoserviser

PRILOGA H: Poročilo o spremljavi učnih gradiv

PRILOGA I: Osnovna statistika spremljave

PRILOGA J: Opis koncepta usposabljanj s poročilom o izvedenih usposabljanjih 2004 – 2005

PRILOGA K: Skupno poročilo o spremljanju uvajanja ključnih kvalifikacij v programu Avtoserviser (za šolsko leto 2004/2005)

PRILOGA L: Navodila za preverjanje in ocenjevanje znanja v programu Avtoserviser

PRILOGA M: Koncept za projektno delo in projektne tedne

PRILOGA N: Model Individualiziran učni načrt